

Potencijal košarke i gravel biciklizma za razvoj hrvatskog turizma

Radan, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:949459>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

Dora Radan

**POTENCIJAL KOŠARKE I GRAVEL BICIKLIZMA ZA
RAZVOJ HRVATSKOG TURIZMA**

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, rujan 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

Dora Radan

**POTENCIJAL KOŠARKE I GRAVEL BICIKLIZMA ZA
RAZVOJ HRVATSKOG TURIZMA**

**THE POTENTIAL OF BASKETBALL AND GRAVEL
CYCLING FOR THE DEVELOPMENT OF CROATIAN
TOURISM**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

mr. sc. Branimir Blajić, pred.

Čakovec, rujan, 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
ODBOR ZA ZAVRŠNI RAD

Čakovec, 18. svibnja 2022.

ZAVRŠNI ZADATAK br. 2021-MTS-R-124

Pristupnik: **Dora Radan (0313022305)**
Studij: redovni preddiplomski stručni studij Menadžment turizma i sporta
Smjer: Menadžment sporta

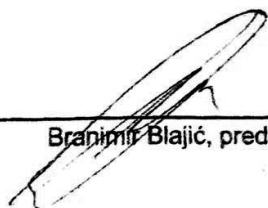
Zadatak: **Potencijal košarke i gravel biciklizma za razvoj hrvatskog turizma**

Opis zadatka:

Košarka i gravel biciklizam imaju veliki potencijal za razvoj sportsko turističke ponude u RH. Ovaj rad obraditi će sve aspekte oba sporta pogodne za razvoj sportsko turističkih evenata koji mogu ostvariti pozitivne gospodarske reperkusije za područje u kojem se razvijaju.

Zadatak uručen pristupniku: 21. lipnja 2022.
Rok za predaju rada: 20. rujna 2022.

Mentor:

Branimir Blajić, pred.

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

ZAHVALA

Ovaj završni rad posvećujem svojoj dragoj mami i sestri koje su me uvijek podržavale u svemu te im zahvaljujem što su mi omogućile bezbrižno školovanje. Isto tako, zahvaljujem svom dečku koji je sa mnom prolazio kroz cijelo ovo iskustvo, kroz loše i dobre trenutke te mi bio najveći oslonac. Hvala i svim mojim prijateljima te obitelji koja mi je pomogla da moje studiranje prođe što lakše i s lijepim uspomenama.

Zahvaljujem svim profesorima, a posebnu zahvalnost upućujem svom mentoru, mr. sc. Branimiru Blajiću na prenesenom znanju tijekom obrazovanja, pomoći i odvojenom vremenu prilikom pisanja završnog rada.

Sažetak

Sport i rekreacija u suvremenom turizmu postali su važan segment boravka u određenoj destinaciji. Evidentna je međuovisnost. Time je stvoren specifičan oblik turizma, sportski turizam. Da bi neko područje optimalno iskoristilo sve svoje resurse za razvoj sportskog turizma, mora dobro poznavati svoju ponudu, ali i spoznati karakteristike buduće turističke potražnje. Kroz ovaj rad ćemo izdvojiti nekoliko definicija sportskog turizma te koliki je njegov utjecaj. Osim što je jedna od najznačajnijih gospodarskih djelatnosti Republike Hrvatske, sport je postao važan za hrvatski turizam. Sportski sadržaj boravka u turističkoj destinaciji jedan je od najvažnijih segmenata za turiste. Jedan od glavnih ciljeva hrvatskog turizma svakako je proširenje postojeće turističke ponude i izvan glavne sezone. Za povezivanje sporta i turizma odabrali smo dva sporta za koja smatram da već imaju potencijala u Hrvatskoj, ali nemaju dovoljno dobar marketing te razrađen strateški plan. Nisu toliko popularizirani kao nogomet, ali postoji određena grupa turista te domaćih koji pokazuju interes za ovim sportovima.

U ovom radu govorit ćemo o košarci i gravel biciklizmu te njihovim potencijalima za razvoj hrvatskog turizma, a bavit ćemo se nekim ključnim pitanjima. Govorit će se o pojavi sporta u Hrvatskoj te koji su to sportovi bili aktualni u početcima, a koji su to sportovi danas od velike važnosti za hrvatski sportski turizam. Bit će riječi i o potencijalu povezivanja hrvatskog turizma te hrvatskog sporta za koje znamo da su jedni od značajnijih gospodarskih sektora. Prikazat ćemo popularnost ovih dvaju sportova, definirati potencijalne ideje za razvoj još boljeg turizma u kojem turisti imaju glavnu ulogu te prikazati utjecaj vanjskog trenda te praćenje istog.

Sportski turizam pruža određene koristi destinacijama koje ga uvrštavaju u svoje strateške planove. Za početak potrebno je pratiti suvremenu turističku potražnju, ali i imati nešto što druge zemlje nemaju. Cilj rada je ukazati na potencijal sportskog turizma te povezivanje turizam s dva sporta: s košarkom i gravel biciklizmom.

Ključne riječi: sport, sportski turizam, potencijal, košarka, gravel biciklizam

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Cilj i predmet rada	1
1.2. Aktualnost rada.....	2
2. SPORTSKI TURIZAM U HRVATSKOJ	3
2.1. Pojmovno definiranje sportskog turizma.....	3
2.2. Povijest i razvoj sportskog turizma u Hrvatskoj.....	8
2.3. Potencijali sportskog turizma u Hrvatskoj.....	15
3. KOŠARKA	20
3.1. Košarka u Hrvatskoj	21
3.2. Potencijal košarkaških evenata za razvoj turizma Hrvatske.....	22
4. GRAVEL BICIKLIZAM.....	30
4.1. Povijest biciklizma	32
4.2. Biciklizam u Hrvatskoj.....	33
4.3. Gravel biciklizam u Hrvatskoj.....	36
4.4. Potencijal gravel biciklizma za razvoj turizma Hrvatske	37
5. PROVEDENO ISTRAŽIVANJE	41
6. ZAKLJUČAK	47
7. LITERATURA	48
POPIS ILUSTRACIJA.....	51

1. UVOD

Poznato je da je Hrvatska sportska zemlja, koja je proteklih godina ostvarila ogromne ekipne i individualne uspjehe na raznoraznim europskim i svjetskim natjecanjima. Sport u Hrvatskoj djeluje na visokoj razini, a najviše dolaze do izražaja sportovi kao što su nogomet, rukomet, košarka, tenis, veslanje. Uspjesi koji su ostvareni, doveli su Hrvatsku na svjetske naslove novina, portala i slično te je time postala poželjna destinacija za sportske turiste. U nastavku rada ćemo definirati što je to sportski turizam, kako je nastao i tko su sportski turisti.

Naravno da je nogomet “broj jedan” u sportu, ali u ovom radu želimo dati priliku drugim sportovima i prikazati njihov potencijal i strukturu razvoja hrvatskog turizma. Potencijal košarke će biti prva tema kojoj želimo dati značaj. Promatrajući situaciju današnje košarke u Hrvatskoj, možemo zaključiti da je to sport koji nije dovoljno pružio atrakcije i zadovoljstva domaćim posjetiteljima, niti posjetiteljima iz drugih država. Postoji prostor za napredak u smislu sportskog turizma. Objasniti ćemo ideju i viziju kako košarka može postati važan kotač u njegovom razvoju.

Sljedeći sport je gravel biciklizam. Proučavajući interes za biciklizmom u Hrvatskoj posljednjih godina, interes je sve veći. Zahvaljujući raznolikosti krajolika, bogatoj prirodi, obali Jadranskog mora, planinarskim stazama te ruralnim područjima, pružaju se odlični uvjeti za različite oblike biciklističkog turizma. Gravel biciklizam može dodatno obogatiti našu turističku ponudu. Bitno je da se gravel biciklizam zadrži kod nas te da postane trend.

Za kraj ćemo zaključiti kako kroz potencijalne ideje i projekte možemo razviti još jednu granu hrvatskog sportskog turizma, da možemo pružiti mogućnost i drugim sportovima za razvojem u Hrvatskoj. Želimo privući posjetitelje i pružiti im mogućnost da njihov avanturistički duh bude još više upotpunjen.

1.1. Cilj i predmet rada

Cilj ovog rada jest predstaviti pojam sportskog turizma, otkriti potencijal koji iza sebe imaju košarka i gravel biciklizam, te predstaviti jasno definiran projekt za razvoj sportskih aktivnosti koji

će biti utemeljen na relevantnim informacijama, resursima i financijama. Cilj je istaknuti važnost ove vrste sportskog turizma za gospodarski i kulturni rast ove zemlje.

Predmet rada ispituje povijest i trenutno stanje košarkaških natjecanja i događanja. Proučava se popularnost i radi se analiza kako organizacijom turnira i kampova može doći do povećanja popularnosti košarke te se samim time mogu privući sportski turisti. Važno je projekt održavati dugotrajnim i izgraditi model koji bi mogao doprinijeti turizmu i lokalnoj ekonomiji.

Predmet rada obuhvaća gravel biciklizam i proučavanje različitih biciklističkih staza i terena u Hrvatskoj. Istražuje se način na koji bi gravel biciklizam privukao ljude, a da ga počnu popularizirati te da potaknu sebe i ostale ljubitelje biciklističke avanture na taj sport.

1.2. Aktualnost rada

Turizam u Hrvatskoj ima ključnu ulogu u ekonomiji zemlje. Prekrasni otoci i obale, kulturno bogatstvo i nacionalni parkovi, samo su dio onog što Hrvatska kao turistička zemlja nudi. Tema rada aktualna je iz više razloga. Prvi razlog je taj što sve više putnika traži aktivne i avanturističke doživljaje tijekom svog boravka i zato tvrdimo da košarka i gravel biciklizam imaju potencijal za razvoj hrvatskog turizma. Drugi razlog je taj što košarka i biciklizam odgovaraju na suvremene trendove u kojem postoji rastući interes za promocijom zdravog načina života. Organizacijom košarkaških turnira ili biciklističkih ruta privukli bismo pažnju medija i sportskih zaljubljenika iz raznih zemalja te bismo na taj način doprinijeli promociji hrvatskog sportskog turizma.

2. SPORTSKI TURIZAM U HRVATSKOJ

Da bismo započeli priču oko sportskog turizma, najprije moramo definirati što je to turizam. Postoje mnoge definicije koje najčešće opisuju turizam kao vrlo važnu ekonomsku granu, koja ima značajan utjecaj na gospodarstvo različitih zemalja diljem svijeta. Danas je najčešće prihvaćena definicija turizma UNWTO-a (Svjetske turističke organizacije), a koja turizam definira kao društveni, kulturni i ekonomski fenomen koji uključuje kretanje ljudi u zemlje ili mjesta koja su izvan njihovog uobičajenog okruženja u osobne, poslovne ili neke druge svrhe. (UNWTO, 2023).¹ Ljudi koji putuju izvan svojeg svakodnevnog prebivališta nazivaju se turisti. Jedna od zanimljivijih teorija turista koju je ponudio Oglivie, autor jedne od prvih sveobuhvatnijih rasprava o ovom predmetu, navodi da se pojam "turist" koristi za svaku osobu čije kretanje zadovoljava dva uvjeta: prvo, da je izbjivanje od kuće relativno kratko; i drugo, da novac potrošen u tijeku tog izbjivanja potječe od kuće i da nije zarađen u posjećenim mjestima. Ekonomskim jezikom rečeno, turist je potrošač, a ne proizvođač.²

Turizam i sport su dvije usko povezane, ali različite pojave. Njihova povezanost seže u daleku prošlost. U doba antike, sport je poticao ljude na putovanja koja se mogu usporediti sa suvremenim turističkim kretanjima. Danas je sport u turizmu dobio mnogo veću ulogu. Njegova uloga više nije uloga objekta promatranja, već sport postaje važan sadržaj boravka u turističkom središtu. Turisti sve češće postaju aktivni sudionici različitih sportskih aktivnosti čime se stvara novi odnos između turizma i sporta (Bartoluci, 2003).

2.1. Pojmovno definiranje sportskog turizma

Sport je neiscrpan društveni fenomen, ne samo zato što je društveno signifikantna aktivnost velikog broja ljudi širom svijeta, već i zato što ojačava dominantne ideje i vrijednosti brojnih

¹ Definicija svjetske turističke organizacije. Dostupno na: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (15. 8. 2023.)

² Pojam turista. Dostupno na: <https://mudrac.ffzg.hr/~dpolsek/sociologija%20turizma/cohen%20tko%20je%20turist1.pdf> (15. 8. 2023.)

društava te je integriran u glavne sfere društvenog života kao što su obitelj, religija, obrazovanje, ekonomija, politika, mediji i slično (Coakley, 2017).³ Sport ima značajan utjecaj na turizam i može biti ključni čimbenik u privlačenju turista i poticanju rasta ekonomske aktivnosti u određenim mjestima.

Sportski turizam je specifičan oblik turizma. Za razliku od turizma, sportski turizam obuhvaća putovanje ljudi izvan svog uobičajenog prebivališta s fokusom sudjelovanja ili promatranja sportskog događaja ili aktivnosti. Postoje mnoge aktivnosti u sportskom turizmu. Neke od aktivnosti koje možemo ubrojiti su gledanje nogometnih utakmica, Olimpijskih igara ili drugih sportskih događaja, sudjelovanje u maratonu ili bicikliranju, u sportovima na vodi, zimskim sportovima. To nije samo putovanje na određeno mjesto kako bismo prisustvovali sportskom događaju, već je iskustvo koje može promijeniti perspektivu ljudi, spojiti ljude sa sličnim interesima te stvoriti nezaboravne trenutke. Najveća važnost putovanja sama je motivacija za putovanjem i sadržaj boravka u određenoj turističkoj destinaciji. Tako možemo definirati sportski turizam kao turizam u kojem je sport glavni motiv putovanja i boravka turista u turističkoj destinaciji (Bartoluci, 2003).

Uz još nekoliko definicija, sportski turizam⁴ možemo opisati i kao:

- turizam koji predstavlja kombinaciju dvaju elemenata, a to su putovanje i sportska aktivnost. Obuhvaća putovanja radi sudjelovanja, praćenja, promatranja sportskih natjecanja ili jednostavno putovanje zbog vlastite sportske rekreacije.
- turizam koji predstavlja svaki oblik aktivnog ili pasivnog bavljenja sportom, individualno ili organizirano u komercijalne ili nekomercijalne svrhe, koji zahtijevaju putovanje izvan uobičajenog mjesta stanovanja u kojem je sport glavni motiv turističkih kretanja (Kesar, 2011)
- turizam koji je društveni, ekonomski i kulturni fenomen koji proizlazi iz jedinstvene interakcije aktivnosti, ljudi i mjesta. Sportski turizam se smatra samostalnim entitetom, a ne kao suma pojmova “sport“ i “turizam“ (Bull, Wedd, 2003).

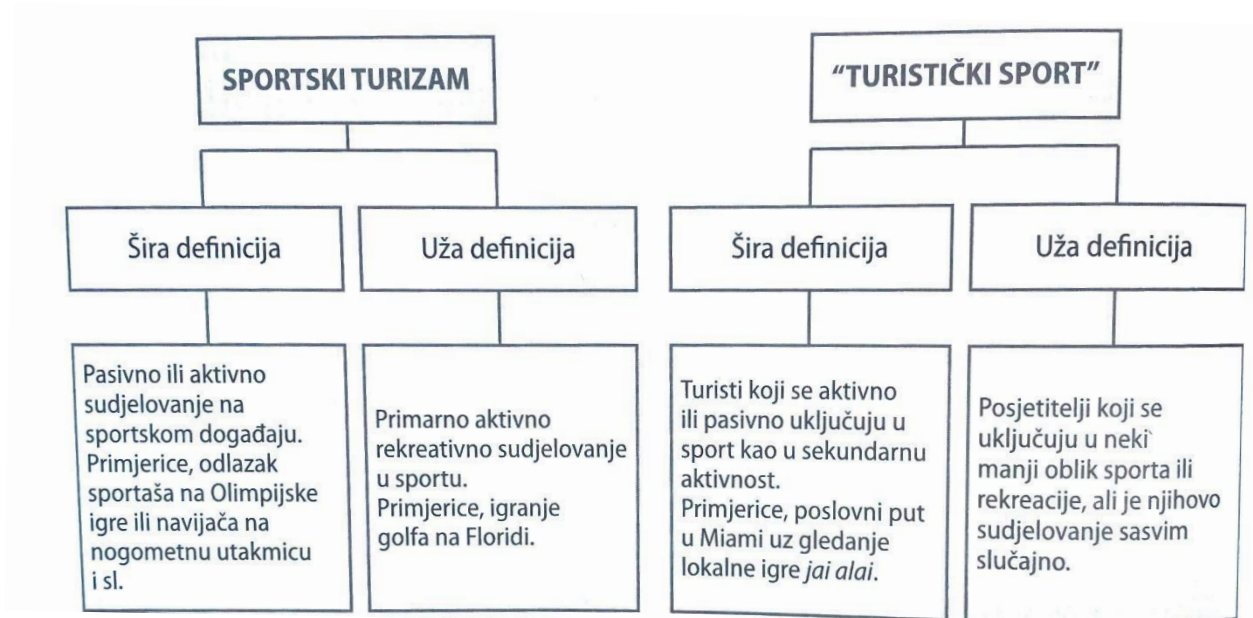
³ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 71

⁴ Definicije sportskog turizma. Dostupno na: <https://www.scribd.com/doc/296162930/Sportski-turizam> (15. 8. 2023.)

- turizam koji se zasniva na kretanju i uvodi ključnu varijablu (destinaciju) i procese izbora (motivaciju). Sportski turizam sadrži ljudski eksperiment koji je usmjeren na skup usluga koje su potrebne za povremena neprofesionalna putovanja u specifične destinacije kako bi se doživjela sportska kultura (Pigeassou, 2004).

Svjedoci smo razvoja brojnih definicija, što nam potvrđuje da ne postoji konsenzus i da je pojam sportskog turizma moguće objasniti na više načina, polazeći s različitih stajališta, već o tomu što nam je u središtu interesa. U objašnjenju sportskog turizma Gammon i Robinson (2003) navode model koji se sastoji od dvije strane – od sportskog turizma i od turističkog sporta.

Slika 1. Sport i turizam

Izvor: Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 98.

Rezultat ovakvog definiranja pojma sportskog turizma jesu četiri različita područja izučavanja, pri čemu svako područje ima svoje organizacijske, financijske te implikacije u smislu korištenih znanstvenih metoda. Iz Slike 1. možemo zaključiti da postoje aktivni i pasivni sportski turisti. Prema Standevenu, De Knoppu (1999), aktivnim turistima se smatraju oni turisti koji se uključuju u sportske aktivnosti tijekom odmora kojemu glavni motiv putovanja može (eng. *sport activity*

holiday), ali i ne mora biti sport (eng. *holiday sport activities*), dok se pasivni sportski turist odnosi na promatranje različitih sportskih događaja ili drugih atrakcija koje su vezane uz sport, primjerice posjet muzeju.

Budući da postoji velik broj različitih sportskih aktivnosti i događaja koji omogućuju turistima kombinaciju svoje strasti prema sportu i putovanja i istraživanja novih destinacija, dolazimo do raznih teorija podjela ili vrsta sportskog turizma. Prema Gibsonu (1998), sportski turizam se razlikuje u tri domene sportskog turizma: aktivan sportski turizam u kojem je najvažnije istaknuti da se na putovanje ide s ciljem sudjelovanja u sportu; zatim je tu događajni sportski turizam koji se odnosi na putovanje s ciljem gledanja sportskog događaja; i konačno nostalgični sportski turizam koji uključuje posjete sportskim muzejima, slavnim sportskim natjecalištima i napokon krstarenja sa sportskim temama. Isto tako, izdvajamo i podjelu sportskog turizma prema Pigeassou koji definira četiri različite kategorije sportskog turizma, a to su:⁵

- akcijski sportski turizam – koji uključuje čitav raspon ekstremnih i adrenalinskih aktivnosti od sudjelovanja na visoko rangiranim natjecanjima do ribolova na mušicu u Irskoj ili brdsko bicikliranje na Kineskom zidu
- zabavni sportski turizam – u kojem je glavni naglasak na zabavi i rekreaciji, a manje na natjecateljskom aspektu i koji u osnovi pokriva priljev turista koji putuju da bi uživali i zabavili se na sportskom događaju koji je, vjerojatno, pojačan medijskim izvještavanjem o velikim sportskim događanjima
- kulturni sportski turizam – koji se odnosi na posjete mjestima povijesnih sportskih događaja ili muzejima sporta stvarajući kombinaciju sportskih događaja s kulturnim elementima potičući turiste da bolje razumiju lokalnu kulturu i da se povežu s tradicijama, poviješću i identitetom destinacije kroz sport
- triptički aktivizam – koji je kao direktna posljedica potrebe za kretanjem zbog sporta kategoriziran kao putovanje zato što predstavnici, voditelji i tehničari, kao i osoblje u pratnji timova, moraju prisustvovati.

Pored navedenih podjela, sličnoj podjeli sportskog turizma prema Pigeassou se oglašavaju i Sobry, Liu i Li (2016) koji smatraju da motivacija turista, koja se promatra isključivo kroz potražnju, nije više jedini element koji definira sportski turizam, već je potrebno uzeti u obzir i ponudu. Smatraju

⁵ Definicija sportskog turizma prema Pigeassou. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/237890> (15. 8. 2023.)

da se sportski turizam zasniva na kretanju i održavanju u određenoj destinaciji u kojoj se izvode razne sportske aktivnosti, a prilika za sudjelovanjem turista u tim aktivnostima nastaju iz razloga što ih poduzetnici (ponuda) pokreću i razvijaju. Prema tomu predlažu uvođenje tzv. prigodnog sportskog turizma u tipologiju definiranja sportskog turizma koji bi se sastojao od pet kategorija aktivnosti: aktivni, zabavni, kulturni, aktivistički i prigodni sportski turizam. Prigodni sportski turizam se sastoji od cjelokupne ponude sportskih aktivnosti u kojoj je cilj privući turiste koji dolaze na lokalitet iz skroz drugih razloga koji nisu vezani uz sport.⁶

Da bi neko područje iskoristilo svoje potencijale i resurse, mora dobro poznavati ekonomski utjecaj koji pridonosi sportski turizam. Ponuda i potražnja iznimno su važni segmenti te je vrlo važno razumjeti ponudu, ali i istaknuti karakteristike buduće turističke potražnje kako bi svoje poslovanje usmjerili prema pravom tržišnom segmentu na odgovarajući način. Iz tog razloga, prema Bartoluciju (2004)⁷, razlikujemo nekoliko oblika sportskog turizma:

- natjecateljski sportski turizam – podrazumijeva "sva putovanja radi sudjelovanja u određenim sportskim natjecanjima, od domaćih do međunarodnih". Važno je naglasiti kako se ovdje pojam sudjelovanja u sportskim natjecanjima odnosi na aktivno i na pasivno sudjelovanje, odnosno obuhvaća sportaše i popratno osoblje koji aktivno sudjeluju u natjecanju, ali i gledatelje kao pasivne promatrače. Motiv prisustvovanja sportskom događaju je jedan od najstarijih motiva koji su utjecali na putovanja koji ni danas ne gubi na važnosti. Bez obzira na prisutnost medija, njihovog oglašavanja i izravnog prezentiranja popularnih sportskih događaja, velik broj ljudi i dalje žele prisustvovati sportskom događaju koji izaziva poseban osjećaj *biti prisutan*.
- zimski sportsko-rekreacijski turizam – ovakav oblik turizma se odvija tijekom zimske sezone i uključuje različite aktivnosti koje se mogu uspješno razvijati na planinama, ali i toplicama, kao i na moru. U planinskim dijelovima Hrvatske postoje prirodni uvjeti za planinarstvo, skijanje, sanjkanje i za druge zimske aktivnosti. Uz sportske aktivnosti, ovakav oblik turizma nudi raznoliku ponudu koja uključuje spa centre, termalne bazene i *wellness* usluge te ovakav oblik turističke ponude privlači turiste koji žele iskoristiti

⁶ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 99.

⁷ Bartoluci, M. i suradnici (2004). Menadžment u sportu i turizmu. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta : Ekonomski fakultet, str. 23

prednosti zimske sezone ne samo za aktivnosti na snijegu, već i za prisustvo zimskim manifestacijama, božićnih sajмова i karnevala

- ljetni sportsko-rekreacijski turizam – grana turizma koja se odvija tijekom ljetne sezone i koja pruža najveću mogućnost za razvoj i to poglavito na moru, ali i na rijekama, jezerima i u planinama. Najčešće ljetne aktivnosti s kojima se bave turisti su plivanje, surfanje, ronjenje, jedrenje, bicikliranje i planinarenje. Pored plaža, nude se mogućnosti istraživanja prirode, planiranje po nacionalnim parkovima, vožnja kanuima po rijekama i jezerima te vožnja brdskim biciklima po stazama.

Možemo zaključiti da sve podjele i definicije pokazuju da je sportski turizam dinamična grana turizma koja nam pruža razna iskustva za turiste diljem svijeta bez obzira na to jesu li avanturisti, rekreativci, ljubitelji kulture ili gledatelji. Sportski turizam nudi priliku da se sport i određena destinacija povežu jer sport promovira destinaciju kao mjesto za sportsku aktivnost i zabavu, dok destinacija pruža infrastrukturu i mogućnost da se sportska aktivnost dogodi. Važno je i dalje pratiti razvoj sportskog turizma te ga dalje istraživati i u teoriji i u praksi da bi se spoznale njegove karakteristike i učinci u turizmu.

2.2. Povijest i razvoj sportskog turizma u Hrvatskoj

Poveznica između turizma i sporta općenito seže u daleku prošlost i to u antičko doba. Ključnu ulogu za razvoj sportskog turizma imale su Olimpijske igre, koje vuku drevne korijene od 776. godine prije Krista pa sve do 393. godine poslije Krista. Olimpijske igre su se održavale u intervalima svake četiri godine na drevnom stadionu u Olimpiji i trajale su više od pet dana. Na njima je prisustvovalo tisuće gledatelja. Možemo reći da je sport u antičkom dobu bio uzvišen, ali u srednjem vijeku je postao sporedna stvar jer u ovom razdoblju nalazimo najmanje radova te je slavni talijanski pjesnik Francesco Petrarca, razdoblje srednjeg vijeka, nazvao i "mračno doba". U kasnijem razdoblju sport je postao sve veći motiv putovanja. Najpopularnija putovanja su bila za mladu gospodu koja su učila o umjetnosti, jezicima, plesovima itd. Prema Stendevnu i De Knoppu (1999), u ovom razdoblju su bila najpopularnija *Grand Tour* putovanja koja su počinjala u Francuskoj gdje su bogati mladići iz različitih zemalja učili francuski jezik, kao i plesanje,

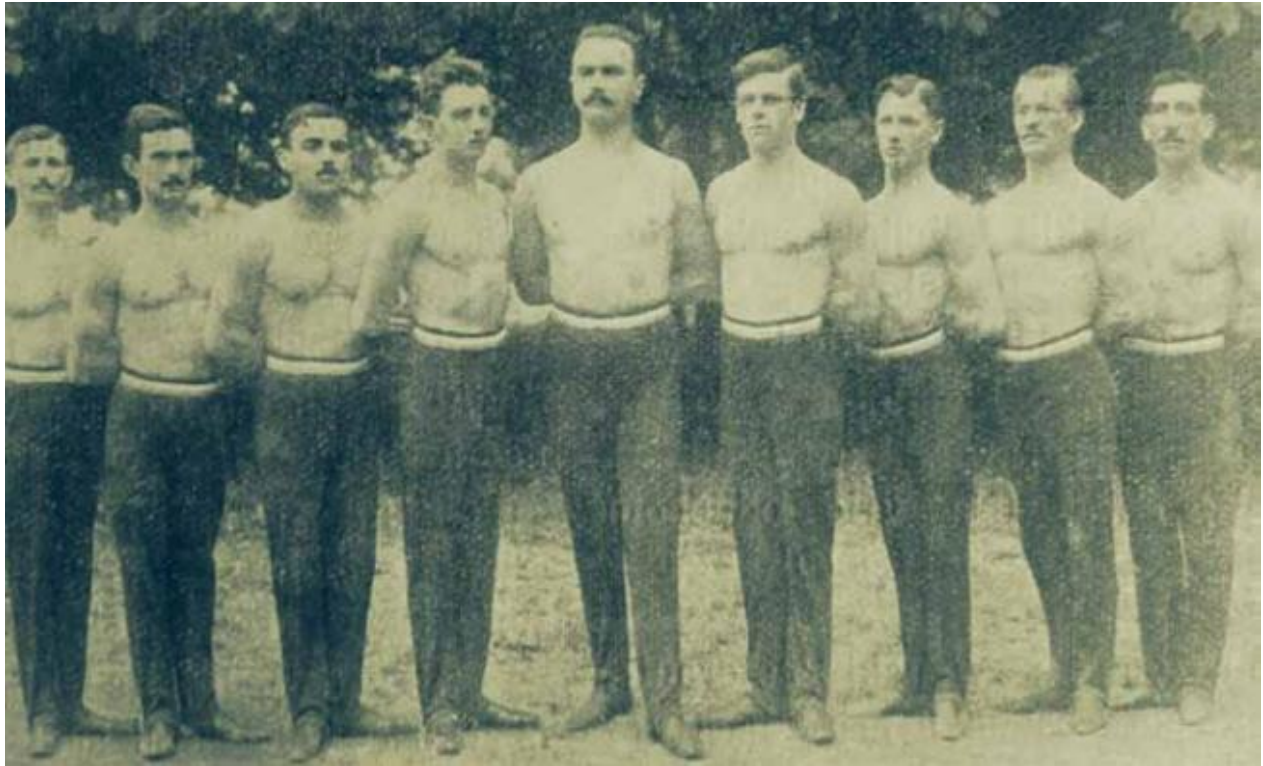
mačevanje, jahanje i slikanje. Najznačajnije razdoblje za razvoj sporta i turizma je razdoblje 19. stoljeća i početak 20. stoljeća zbog industrijske revolucije, jer su njezine posljedice u obliku urbanizacije, ostvarivanja radničkih prava na samostalno radno vrijeme, povećanja životnog standarda, kolonijalizma te razvoj prometa, omogućili nesmetan razvoj sporta i turizma do njihovih današnjih oblika. Važno je napomenuti da se 1896. godine na scenu vraćaju Olimpijske igre koje su postale globalni fenomen i ključni faktor u privlačenju sportskih turista u različite gradove. Sport i turizam postali su sastavni dio svakodnevnog života ne samo bogatih građana, nego i širih društvenih slojeva. Takvim razvojem dolazimo u 1980. godinu gdje dolazi do dramatične ekspanzije svjetskog sportskog turizma, a najviše je tomu pogodovalo povećanje bogatstva ljudi, višak slobodnog vremena, poboljšani prijevozi te globalizacija, kapitalizam i mediji.⁸

Sport u Hrvatskoj ima dugu povijest koja seže unatrag stoljećima, međutim sport je postao značajan dio društva kroz razdoblje 19. stoljeća, kada se pojavio sokolski pokret u Hrvatskoj. Ideja sokolarstva⁹ je nastala u Pragu 1862. godine koju su osnovali Miroslav Tyrš i Jindrich Fügner. Cilj sokola je bio da kroz predavanja, rasprave i tjelovježbe potiče tjelesni, moralni i intelektualni razvoj naroda. Sokol se u Hrvatskoj javlja 1874. godine u Zagrebu kada je utemeljen Hrvatski sokol, a osnivačka skupština je imenovala prvog predsjednika, a to je bio tadašnji gradonačelnik Zagreba, Ivan Vončina. Kasnije, 1904. godine osnovan je savez hrvatskih sokolskih društava u kojem je djelovalo 168 sokolskih organizacija, a na inicijativu doktora Franje Bučara, Hrvatski sokolski savez je 1907. godine postao član Međunarodne gimnastičke federacije. Franjo Bučar se smatra prvim propagatorom mnogobrojnih sportova kao što su skijanja, klizanja, mačevanja, tenis, hokej na travi, hokej na ledu, nogomet. Bio je predsjednik Hrvatskog sportskog saveza, Jugoslavenskog olimpijskog odbora, član Međunarodnog olimpijskog odbora od čijeg se utemeljenja zauzimao za uključivanje Hrvatske u Međunarodni olimpijski pokret. Koliki je utjecaj imao na razvoj sporta, dovoljno govori podatak da je Hrvatska država 1991. godine osnovala državnu nagradu za sport pod nazivom "Franjo Bučar" koja se dodjeljuje stručnim i javnim djelatnicima u području sporta, sportašima, te ostalim pravnim ili fizičkim osobama koje su zaslužne za razvoj sporta.

⁸ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 94-96.

⁹ Sokolarstvo je narodna slavenska ustanova koja se bavi tjelesnim i društvenim odgajanjem naroda. Želja je da se čitav narod postavi na više moralno stanovište, pa je zbog toga i organiziran u službi naroda. Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_sokol (15. 8. 2023.)

Slika 2. Hrvatska gimnastičarska reprezentacija

Izvor: Sokolaši u Torinu. Dostupno na: https://hdps.hr/images/olimp-clanci/50_36-38.pdf (17. 8. 2023.)

Sport je bio još uvijek u početnoj fazi razvoja, no dolaskom Hrvatskog sokolskog saveza, sport počinje dobivati na popularnosti i većoj masovnosti u hrvatskim krajevima. Kao aktivni zastupnik sporta i sportaša, važno je istaknuti da nakon višegodišnjih prijevora oko uključivanja „sokolaša“ u međunarodna natjecanja, reprezentacija Hrvatskog sokolskog saveza je prvi put nastupila na službenom međunarodnom natjecanju na 5. svjetskom gimnastičkom prvenstvu u Torinu. Kroz međuratno razdoblje razvijaju se i sportovi poput: nogometa, rukometa, košarke, odbojke, boksa, jedrenja, atletike, biciklizma, vaterpola, stolnog tenisa, golfa.

Razvojem sporta i njegovim prihvaćanjem među ljudima, pojavljuju se turistička putovanja koja su motivirana sportom i rekreacijom. Razvoj turizma na području Hrvatske išao je u korak sa svjetskim ritmom i ekspanzijom turističkog tržišta, a njegov masovni početak počinje u pedesetim godinama 20. stoljeća kada su turisti europskih zemalja počeli dolaziti na Jadransku obalu. Što je

više vrijeme prolazilo, povećavao se i broj turista. Najveće zasluge se pridodaju porastu standarda u Europi pa kasnije i u našoj zemlji. Važno je naglasiti da je poseban doprinos za razvoj turizma Hrvatske sadržajima sportske rekreacije imala Katedra za sportsku rekreaciju na Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu koja je formirana 1959. godine.¹⁰

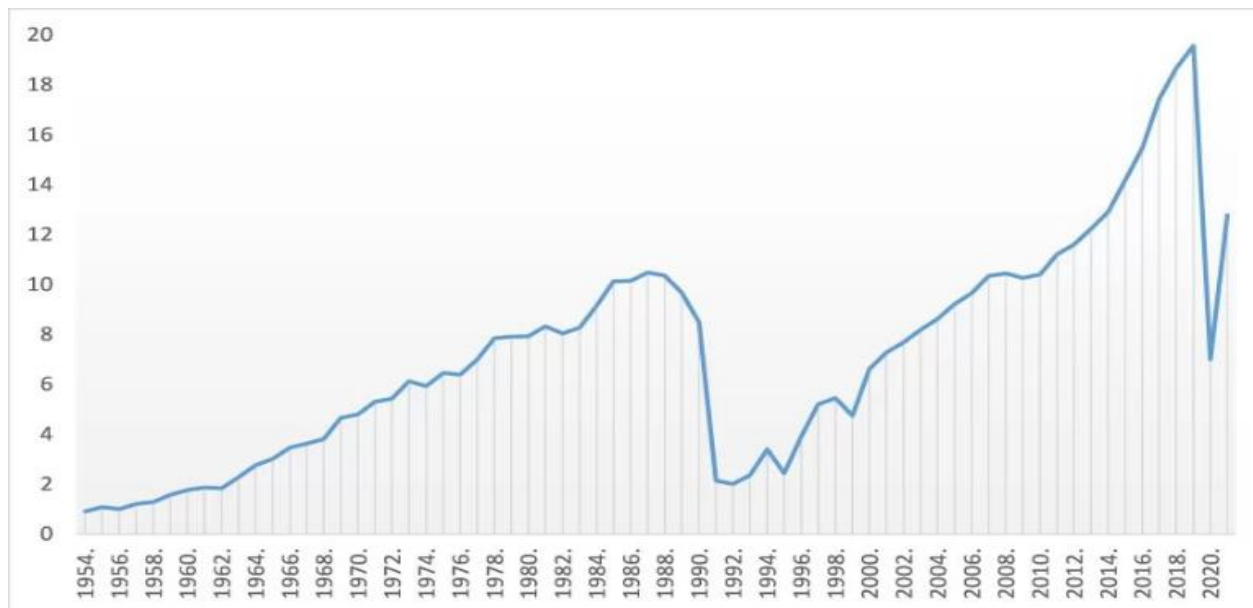
Osnivač Katedre je bio Mirko Relac koji je bio prvi doktor znanosti u području sportske rekreacije i koji je među prvim zagovarao potrebu da se primijeni sadržaj sportske rekreacije u turističkoj ponudi s ciljem da se turistima pruži kvalitetni i osmišljeni boravak. Sport u suvremenom turizmu postaje ne samo sadržaj boravka, nego i glavni motiv za putovanje u određenu destinaciju. Takav odnos sporta i turizma nas dovodi do nove vrste turizma, a to je sportsko-rekreacijski turizam. Prvi objekti u funkciji sportsko-rekreacijske ponude u turizmu za potrebe turista su izgrađeni 1966. godine u Baškoj na otoku Krku i u Crikvenici. Izgradio se mali golf teren, po jedan stol za stolni tenis, pikado i viseća kuglana. Nakon izgradnje, Mirko Relac i ostali stručnjaci su bili čvrsto uvjereni u pozitivne gospodarske učinke koje će donijeti ulaganje u sportsko-rekreacijske objekte u turizmu te je kasniji trend¹¹ u naprednim suvremenim zemljama potvrdio njihovu teoriju. Shodno tomu, izgradnja se nastavlja dalje pa se tako otvaraju dva centra za sportsku rekreaciju u Puli i u Makarskoj gdje su izgrađena igrališta za odbojku, bočalište, zračna streljana te sandoline za veslanje na vodi. Nakon izgradnje sportsko-rekreacijskih objekata, izvršeno je anketiranje gostiju kako bi se dobio uvid u njihovo mišljenje i stav koje može pridonijeti rastu i razvoju pružanja sportske rekreacije u turizmu Hrvatske. Pozitivnim mišljenjem, motivacije nije nedostajalo pa je tako izgrađeno još 9 centara sa sportsko-rekreacijskim sadržajem u Puli (Verudella i Zlatne stijene), Rovinju (Villa Rubin i hotel Eden), Umagu, Omišu, Bol na otoku Braču, Loparu i Rabu. Spoznajom da turistički centri nude sportsko-rekreacijsku ponudu, ostale turističke organizacije počinju isto razmišljati o takvoj ponudi pa tako dolazi do razvoja lječilišta koja su bila specijalizirana isključivo za pružanje medicinskih usluga do lječilišta koja su se u potpunosti orijentirala prema sportsko-rekreacijskoj ponudi građana. Istaknuli bismo lječilišne centre poput Daruvarskih toplica, Krapinskih toplica, Tuheljskih toplica. Značajnije se počelo ulagati i na Jadranu gdje su hotelski centri počeli ulagati u objekte za sportsku rekreaciju. Izgrađena su brojna igrališta i tereni za mali

¹⁰ Danas je to Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

¹¹ Trend označava smjer, pravac razvoja neke pojave u vremenu (u odnosu na prethodno stanje) ili u odnosu na neku pojavu.

golf, streljaštvo, tenis, sportske igre te uz ponudu glisera, čamaca i jedrilica postaju sastavni dio sportsko-rekreacijske ponude. U kasnijim istraživanjima u kojima je sudjelovalo M. Relac, nesrazmjerom ponude i potražnje dolazi do stavova turista koji tvrde da su postojeći sportsko-rekreacijski objekti nedovoljno pristupačni, loše projektirani i da vlada nekvalitetna ponuda usluge. Nadovezujući se na taj zaključak, Relac i Bartoluci (1987) ističu kako je za uvođenje sportsko-rekreacijske ponude ne postoji univerzalno rješenje za sve turističke centre, već se za svako područje trebaju postaviti tri bitna kriterija: struktura i broj potencijalnih korisnika, vrste smještajnih kapaciteta i lokacija s obzirom na mjesto i veličinu prostora.¹²

Slika 3. Dolasci turista u milijunima od 1954. do 2017. godine

Izvor: Dostupan na: <https://ekonomskabaza.hr/makro/turizam/turizam-republike-hrvatske/> (17. 8. 2023.)

Do 1990. godine hrvatski je turizam bio u naponu snage, međutim Domovinskim ratom dolazi do značajnog pada turizma općenito pa je tako i sportski turizam doživio neprirodni zastoj. Nakon završetka rata 1995. godine, Hrvatska se uspjela polako oporaviti kao turistička destinacija te je počeo njezin novi rast. Zahvaljujući prirodnim bogatstvima kao što su more, planine, rijeke, nacionalni parkovi, Hrvatska zemlja je imala dobar temelj za razvoj sportskih aktivnosti i sportskog turizma.

¹² Bartoluci, M., Čavlek, N. (1998). Turizam i sport. Zagreb. str. 124-132.

U kontinentalnom dijelu se razvijaju sportske aktivnosti poput skijanja, bicikliranja, planinarenja, ribolova. Izdvojit ćemo Mursku i Dravsku biciklističku stazu koje su aktualne unazad nekoliko godina i koje pružaju izvanredno iskustvo vožnje biciklom kroz slikovite krajolike.¹³ Planinarenje su isto tako prepoznali turisti pa ćemo izdvojiti “Highlander“¹⁴ koji se proširio diljem svijeta, a pruža grupno planinarenje u svježem zraku i netaknutoj prirodi. Atrakcija koja je nezaobilazna u Hrvatskoj je Snježna kraljica (eng. *Snow Queen Trophy*) koja je nastala 2005. godine u organizaciji Hrvatskog skijaškog saveza i odvija se dan-danas. U početku je natjecanje bilo namijenjeno ženskom slalomu, ali se kasnije pridružuje i muški slalom. Danas je Snježna kraljica među najgledanijim utrkama Svjetskog kupa, a 2013. godine je svrstana u Club 5 Ski Classics.¹⁵ S druge strane, u Hrvatskoj se 2021. godine održava WRC Croatia Rally sa 60 natjecatelja koji će se utrkiivati kroz 5 hrvatskih županija. WRC (World Rally Championship) je najprestižnije svjetsko natjecanje u reliju, a Hrvatska je imala čast biti domaćin već 3. godinu. Koliku popularnost donosi ovaj sportski događaj, govori podatak da je u 2022. ova utrka hrvatskom turizmu donijela preko 105 milijuna prihoda s više od 300 tisuća gledatelja, od čega je bila trećina stranaca.¹⁶

Primorskom dijelu Hrvatske daje se najveći značaj te je on glavni pokretač općenito turizma u Hrvatskoj. Ovo područje nudi razne sportske aktivnosti kao što su kao što jedrenje, kajakarenje, ronjenje, paragliding, bicikliranje, planinarenje, tenis. U prilog mu ide klima koja stvara pogodnost da se sportsko-rekreacijske ponude pružaju skoro kroz čitavu godinu. Jedna od najstarijih i najvećih manifestacija za razvoj sportskog turizma, koja se kontinuirano održava od 1990. godine u Hrvatskoj, je Croatia Open u Umagu. To je prvi ATP turnir u regiji koji se u početku zvao “Yugoslav Open“, te je nakon osamostaljenja Hrvatske promijenio ime u “Croatia Open Umag“. Uz teniske mečeve, one natjecateljske i one ekshibicijske, nude se različite popratne aktivnosti, uključujući glazbene nastupe, gastronomske festivale, zabavno-kulturne *evente*. Svake godine pristiže preko 100 tisuća turista diljem svijeta što doprinosi velikoj promociji Hrvatske. Turnir je

¹³ Popularnost biciklističkih ruta. Dostupno na:

https://www.visitmedimurje.com/media/brosure/murska_biciklisticka_staza.pdf (17. 8. 2023.)

¹⁴ Planinarenje. Dostupno na: <https://croatia.hr/hr-hr/outdoor-i-aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje/highlander> (17. 8. 2023.)

¹⁵ Snježna kraljica. Dostupno na: <https://snowqueentrophy.com/o-nama/> (17. 8. 2023.)

¹⁶ World Rally Championship. Dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/ideje/sportski-turizam> (17. 8. 2023.)

dobio 1993. godine Državnu nagradu za sport “Franjo Bučar“ u kategoriji sportskih udruga i skupina.¹⁷

Od novijih sportskih događaja koji promoviraju Hrvatsku izdvojiti ćemo CRO Race koji predstavlja međunarodno biciklističko natjecanje koje prolazi kroz Hrvatsku, a odvija se od 2015. godine. Biciklistički timovi dolaze iz Europe, Amerike, Azije i Australiji, a vožnja se odvija kroz šest etapa u kojima se prolazi kroz osam županija i Grad Zagreb. Utrka nije samo sportska manifestacija, već ima i značajnu ulogu u promociji Hrvatske kao poželjne turističke destinacije kroz naglašavanje prirodnih ljepota i kulturne baštine koja može privući kako biciklističke profesionalce, tako i entuzijaste, rekreativce i istraživače na dva kotača.¹⁸

Događaj koji se odvija diljem svijeta stigao je i u Hrvatsku, točnije u grad Zadar. Radi se o utrci “Wings for Life World Run“ koja se odvija u više od 160 zemalja i na šest kontinenata. Utrka kreće diljem svijeta u isto vrijeme te se zaustavlja tek kada posljednji trkač bude prestignut. Ovaj događaj je postao globalni fenomen koji okuplja mnoge trkače i turiste diljem svijeta, a cilj je skupiti prihod od utrke za istraživanje lijeka za ozljede leđne moždine. U Zadru se odvija od 2014. godine i postao je događaj koji je iznimno inspirativan i ukazuje na moć sporta i zajedništva u ispunjavanju humanitarnih ciljeva.¹⁹

Kada sumiramo kako je nastao sport u Hrvatskoj i kako je tekao njegov razvoj kroz povijest, možemo reći da se dosadašnji razvoj sportskog turizma i sportskih događaja može ocijeniti pozitivnom ocjenom, što daje vrijednost i optimizam da postoji mogućnost za daljnji rast i razvoj. Ključni dio za daljnji razvoj je praćenje svjetskih trendova i ulaganje u sportsku infrastrukturu. Treba naglasiti da je Hrvatska mala zemlja velikih sportaša te da su njezini uspjesi u Europi i svijetu masovno doprinijeli razvoju sportskog turizma.

¹⁷ Teniski turnir Croatia Open Umag. Dostupno na: <https://www.croatiaopen.hr/hr/turnir/povijest-turnira/> (17. 8. 2023.)

¹⁸ Biciklistička utrka u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://crorace.com/o-utrci/> (17. 8. 2023.)

¹⁹ Utrka za one koji ne mogu. Dostupno na: <https://ezadar.net.hr/sport/4346917/jos-tjedan-dana-do-starta-wings-for-life-world-run-utrke/> (17. 8. 2023.)

2.3. Potencijali sportskog turizma u Hrvatskoj

Trenutno postoji više od 50 sportskih aktivnosti od kojih su najpoznatiji sportovi: nogomet, košarka, golf, tenis, odbojka, sportovi na vodi, trčanje, bicikliranje, *fitness* i drugi. Najpopularniji sportovi u Hrvatskoj su nogomet, košarka, rukomet i tenis. U sportskoj kulturi Hrvatske primjećujemo da popularnost određenog sporta dosta ovisi o postignućima hrvatskih sportaša na europskim i svjetskim natjecanjima. Jedan od takvih primjera je kada je Hrvatska rukometna reprezentacija donijela zlatnu medalju sa Svjetskog prvenstva u Portugalu 2003. godine ili zlatnu medalju s Olimpijskih igara u Ateni 2004. godine, većina djece se počela baviti baš tim sportom. Taj trend ponašanja možemo prepisati uspjehu hrvatske nogometne reprezentacije 1998. godine u Francuskoj. Sport i njegovi uspjesi vladaju hrvatskom zemljom i to je jedan od preduvjeta da se može razviti i sportski turizam. Turizam je općenito u Hrvatskoj razvijen zbog prirodnih bogatstava zemlje i turističkih ponuda na primorju i otocima, međutim prema istraživanjima “Tomas ljeta, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj”²⁰ vidljiv je rast sporta kao motiva dolaska u Hrvatsku.

Slika 4. Sport kao motiv putovanja u 1997. i 2017. godini

God.	Odabrani motivi za posjećivanja destinacija u Hrvatskoj (rang motiva i udio)							
	Pasivan odmor i opuštanje		Nova iskustva		Sport i rekreacija		Ronjenje	
1997.	1.	26 %	2.	26 %	5.	11 %	–	–
2017.	1.	55 %	2.	31 %	6.	20 %	11.	6 %

Izvor: Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 31.

Prema istraživanju se vidi da sve više ljudi traži nekakav oblik odmora uz sport i rekreaciju. U 1997. godini 11 % ispitanika istaknulo je sport i rekreaciju kao motiv dolaska, a u 2017. godini je taj postotak narastao na 20 %, što je skoro dvostruko više. Keller (2001) smatra da opće sportske aktivnosti koje su integrirane u turističke aktivnosti u velikoj mjeri ovise o geografskim i sezonskim uvjetima u destinaciji. U Hrvatskoj se turistički promet većinom odvija u primorskom dijelu čemu

²⁰ Istraživanje koje provodi Institut za turizam.

najviše doprinose klimatski uvjeti, pa ćemo tako izdvojiti nekoliko sportskih aktivnosti koje imaju potencijal za razvoj, a to su: jedrenje, sportske pripreme, ronjenje, tenis, planinarenje.

Odličan primjer potencijala sportskog turizma vidimo u odvijanju sportskih priprema odnosno priprema profesionalnih nogometaša. Već je postala tradicija da nekolicina prvoligaških nogometnih klubova dolazi u Medulin na zimske pripreme, gdje se održava i nogometni turnir "Arena Cup". Organizator Arena Cup-a je turistička zajednica općine Medulin, dok je hotel Park Plaza Belvedere domaćin smještaja svih ekipa koje nastupaju na turniru. Vjerujemo da ova destinacija može biti pogodna i za veće europske klubove te bi se na taj način doprinijelo razvoju sportskog turizma u Hrvatskoj. Problem, za kojeg smatramo da se može u budućnosti riješiti, taj je što se utakmice odigravaju bez gledatelja. Potencijal koji ima ovaj projekt se može razviti na još veću razinu ukoliko se uloži u infrastrukturu i u organizaciju utakmice sa gledateljima.²¹

Kako nogometne ekipe biraju ljetne destinacije u Hrvatskoj za zimske pripreme, tako imamo primjer kako je nedavno nogometni arapski klub Al-Ettifaq boravio na ljetnim pripremama u Svetom Martinu na Muri. U suradnji kluba Poleta iz Svetog Martina na Muri i Toplicama Sveti Martin ta je destinacija počela biti poželjna od 2016. godine otkad je tamo po prvi puta pripreme za Europsko prvenstvo odradila Hrvatska nogometna reprezentacija, a kasnijih godina su se pridružili i nogometni klub Osijek, Zrinjski iz Mostara i Al-Nassr.²²

U Hrvatskoj postoje brojne mogućnosti za razvoj različitih oblika turizma. U uvodu ovoga rada smo naveli neke podjele sportskog turizma kao što su natjecateljski, zimski sportsko-rekreacijski i ljetni sportsko-rekreacijski turizam. U kreaciji sportsko-rekreacijske ponude potrebno je procijeniti trend koji vlada, interese i potrebe turista te postojeće sadržaje u turizmu. Turističke potrebe su usko vezane za: način života, radno i slobodno vrijeme, socijalni status, trendove, udaljenost, oglašavanje i slično (Andrijašević, 2009). Natjecateljski sportski turizam ovisi o ukupnom razvitku natjecateljskog sporta u kojima hrvatski sport sudjeluje na međunarodnim natjecanjima. Takav

²¹ Nogometne pripreme u Medulinu i Arena Cup. Dostupno na: <https://www.arenahotels.com/hr/eventi/arena-cup> (18. 8. 2023.)

²² Kontinentalna destinacija za pripreme sportaša. Dostupno na: <https://www.nk-polet-smnm.hr/index.php/klub/novosti/1649-steven-gerrard-i-fc-al-etifaq-na-pripremama-u-svetom-martinu-na-muri-2> (18. 8. 2023.)

oblik sportskog turizma se najčešće odvija u većim gradovima Hrvatske, a izdvojiti ćemo, uz već spomenuti primjer teniskog turnira u Umagu, međunarodne jedriličarske regate, međunarodne turnire u golfu na Brijunima, turnir u konjičkom sportu u Zagrebu i Đakovu. Takve oblike sportskih događaja bi trebalo poticati još više, ne samo iz ekonomskih razloga, već i zbog činjenice da bi na taj način promovirali sportski turizam u Hrvatskoj.

Zimski sportsko-rekreacijski turizam se prvenstveno veže uz putovanja koja su motivirana skijanjem, a zatim drugim sportovima na snijegu. Iako skijanje kao sport ima dugu povijest u Hrvatskoj, skijaški i planinski centri su slabo razvijeni u odnosu na susjedne zemlje kao što Slovenija i Italija. Razlog zašto zimski turizam zaostaje za europskim standardima je u tomu što se veća pažnja daje drugim oblicima turizma u Hrvatskoj, pogotovo turizmu na primorju. Hrvatska ima relativno povoljna te pristupačna skijališta koja se odnose na planinske masive poput Velebita, Gorskog kotara te Medvednice. U tim prostorima postoje određeni smještajni kapaciteti koje treba poboljšati izgradnjom boljih prometnica te naročito sadržaja. Razvoju skijaškog turizma osobito pogoduju sjajna skijaška postignuća Janice i Ivica Kostelić, koji su svojim rezultatima proslavili Hrvatsku u svijetu i stvorili poseban „skijaški imidž“. U ovom sportu vidimo potencijal Hrvatske, što se tiče zimskog sportsko-rekreacijskog turizma, jer imamo odlična područja koja pokrivaju zahtjeve zimskog uživanja, skijanja, sanjkanja i druge aktivnosti na snijegu. Prema istraživanju Škorića (2010), provedenom na nacionalno reprezentativnom uzorku po spolu, dobi i regijama provedenog u 20 najvećih hrvatskih gradova, čak 48 % ispitanika nikada nije posjetilo skijališta u Hrvatskoj. Kao najvažniji razlog se ističe činjenica da ispitanici nisu upoznati s ponudom, što bi trebalo biti upozorenje turističkim organizacijama da postoji potreba za boljim marketingom i promocijom. Još neki razlozi loše posjećenosti skijališta u Hrvatskoj su premale staze i količina snijega. Uređenjem staze i organizacijom skijanja za mlađu dob bi mogli povećati posjet i svijest o skijanju kao sportu, a što se tiče količine snijega, znamo da na vremenske uvjete nitko ne može utjecati, ali s uređajima za zasnježivanje bi se donekle mogao riješiti problem, ako vremenske prilike to dozvoljavaju.²³

²³ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 137-143.

Uz mogućnosti sportskog turizma u planinama tijekom zimske sezone, postoje i razne mogućnosti za razvoj na moru i u toplicama. Prema Bartoluciju (2004), osnove za razvoj su odgovarajući sportsko-rekreacijski centri, ali i sportski objekti i sadržaji. Primjer koji navodi je da postoji više od 1000 teniskih terena, a svega nekoliko teniskih dvorana koje bi omogućile da se tenis igra kroz cijelu sezonu. U ovom sportu vidimo potencijal jer je tenis jednostavan i elegantan sport koji postaje među najpopularnijim sportovima za svaku životnu dob. S obzirom na rastući interes sudionika, možemo zaključiti da ponuda tenisa u Hrvatskoj nije u dovoljnoj mjeri iskorištena, te da bi izgradnja teniskih dvorana bio prvi i najvažniji korak kako bi mogli iskoristiti turističke kapacitete u predsezoni i postsezoni i podići ponudu tenisa na višu razinu. Uz to bi bilo poželjno proširiti ponudu obučavanja tenisa za razne dobi i znanje, te organizirati razne rekreativne teniske turnire uz adekvatan kadar osoblja od voditelja teniskog centra do tehničkog osoblja.²⁴

Ponudu koju ima ljetni sportsko-rekreacijski turizam je vrlo popularan prvenstveno zbog obale Jadranskog mora, toplih klimatskih uvjeta te raznovrsnih aktivnosti koje se pružaju tijekom ljeta. Sportovi na vodi kao što su plivanje, kajakarenje, ronjenje i skijanje na vodi prevladavaju kao glavne sportske aktivnosti. Uz vodene sportove postoje i druge sportske aktivnosti kao biciklizam, jahanje, odbojka, rafting, golf, ribolov i dr. Ovisno o turističkim mjestima koja će primjerice razvijati ekskluzivni turizam za „bogatije goste“, trebalo bi graditi sportske objekte i sadržaje koje turisti žele, pogotovo ako se radi o skupim sportovima kao što je npr. golf. Golf je danas jedan od najrazvijenijih i najpopularnijih sportova u svijetu. Tijekom posljednjih 20 godina doživljava pravi procvat, a najpopularnije destinacije turista golfera su destinacije na području Sredozemlja. Praksa razvoja turizma u svijetu pokazuje da zemlje koje u svojoj turističkoj ponudi nemaju terene za golf, ne mogu ozbiljnije konkurirati na svjetskom turističkom tržištu (Bartoluci i Čavlek, 2000). U brojkama možemo reći da turizam golfa ima veliki potencijal s obzirom da u svijetu prema procjeni postoji 80 milijuna aktivnih golf igrača koji putuju da bi igrali golf te još uz aktivne igrače postoji oko 20 milijuna rekreativnih golf igrača pa dolazimo do sume od 100 milijuna sudionika u golf turizmu. (Goran – Vadell i de Borja – Sole, 2008, Slamar, Bartoluci, Hendija i suradnici, 2015). Hrvatska u programu razvitka golfa – Prijedlog zaključka Vlade Republike Hrvatske iz 2003. godine navodi da je program od važnosti za Republiku Hrvatsku i ima karakter i smisao kako se

²⁴ Bartoluci, M., Čavlek, N. (1998). Turizam i sport. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu : Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu : Zagrebački velesajam str. 218-220.

Hrvatska treba pokazati kao kvalitetna mediteranska i europska golf destinacija.²⁵ S obzirom na to da raspolaže vrijednim resursima za razvoj golf turizma, Hrvatski sabor je 2013. godine izjasnio strategiju za razvoj golf turizma kroz tri modela, a to su: golf igrališta bez komercijalnih smještajnih objekata, hotelski projekti s golfom te golf igrališta s pratećim smještajnim objektima.²⁶ Možemo zaključiti da golf ima veliki potencijal za sportski turizam te da ga treba uvrstiti kao jedan od važnijih turističkih sadržaja kako bi podigao kvalitetu i ponudu Hrvatske kao sportske turističke destinacije.

Sportski turizam u Hrvatskoj je bogat sportom i raznim potencijalima. Istina je da zaostajemo za europskom turističkom scenom, ali s odgovarajućim ulaganjima u sportsku infrastrukturu, edukacijom, digitalizacijom, promocijom i podržavanjem sportskih događaja, Hrvatska može postati jedna od ključnih destinacija za sportski turizam u Europi.

²⁵ Bartoluci, M. i suradnici (2004). Menadžment u sportu i turizmu. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta : Ekonomski fakultet, str. 343-345.

²⁶ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 147-152.

3. KOŠARKA

Košarka je nastala u Sjedinjenim Američkim Državama kao predmet tjelesni odgoj. Priča se da je košarka prvobitno nastala zbog zime, tj. kao održavanje kondicije tijekom zime. Kanađanin James Naismith, nastavnik tjelesnog odgoja, utemeljio je košarku krajem 1891. godine. Naime, došao je na ideju o igri, gdje je spojio par sportova u jedan kojim bi studenti na Sveučilištu McGill (danas poznatije kao Sveučilište Springfield), održali kondiciju i tijekom hladnih zimskih dana bez prevelikih sportskih ozljeda u dvorani. Prva košarkaška igra odigrana je sa osam igrača na svakoj strani dok je prvi koš imao čvrsto dno, a postavljen je na 3,05 metara visine. Nakon svakog ubacivanja, lopta se morala vaditi van iz koša, dok današnji koševi imaju mrežicu kroz koju lopta prolazi sama. Osnovna ideja igre bila je zabiti što više ubacivanja lopte u protivnički koš, postižući više poena od protivnika.²⁷

Riječ “košarka” dolazi od engleskog naziva *basketball* gdje *basket* znači koš, a *ball* je lopta. Studenti Gimnazije YMCA zabilježeni su kao prvi košarkaši u povijesti, a kasnije se košarka proširuje na cijeli sjevernoamerički kontinent i šire. Prva službena košarkaška utakmica odigrana je 20. siječnja 1892. u sportskoj dvorani YMCA i odmah postaje popularna. Iste godine oformljena je i ženska momčad. Tu je važno spomenuti Sendu Berenson koja prilagođava Naismithova pravila ženama, također je poznata pod nazivom „Majka ženske košarke“. Košarka je odmah stekla veliku popularnost i proširila se na mnoge države. Godine 1932. osnovana je Međunarodna košarkaška federacija (FIBA) koju osnivaju osam država članica: Grčka, Čehoslovačka, Italija, Latvija, Rumunjska, Portugal, Švicarska i Argentina. Već 1936. košarka postaje jedan od olimpijskih sportova. Jedna zanimljiva činjenica je da se košarka u početku igrala s nogometnom loptom. Kasnije, kada su dospjele prve košarkaške lopte, bile su smeđe boje, dok su danas više narančaste radi upečatljivosti. Košarka se krenula širiti na cijeli SAD i Kanadu, a tijekom širenja razvila su se i nova pravila, *dribling*, dodavanja, pozicije igrača te napadi. Razne vrste košarke nose razna pravila poput natjecateljske košarke gdje su pravila stroža.²⁸

²⁷ Prva košarkaška utakmica. Dostupno na: <https://www.narodni-list.hr/posts/775995007> (19. 8. 2023.)

²⁸ Povijest košarke. Dostupno na: <https://www.sportilus.com/sportopedia/povijest-kosarke/> (19. 8. 2023.)

Danas je košarka jedan od najpopularnijih te najgledanijih sportova na svijetu, s profesionalnim ligama poput NBA u SAD-u i FIBA koja upravlja međunarodnim natjecanjima. NBA - *National Basketball Association* je savez koji organizira natjecanje za profesionalne ekipe iz SAD-a i Kanade, a osnovan je 1946. godine. Ideja za osnivanje saveza bila je veća popularizacija košarke. NBA je izrastao u ligu koja je po svemu najveća, kako po popularnosti, gledanosti, talentima i zaradi, tako i na razini natjecanja. WNBA je ženska verzija NBA saveza, a počela je s radom 1997. godine.

3.1. Košarka u Hrvatskoj

Upoznavanje s košarkom u Hrvatskoj održano je zimi 1924. godine kada je u Zagreb na Katoličko sveučilište stigao profesor William A. Wielanda. Košarka u Hrvatskoj prvi put se javlja u knjizi dr. Franje Bučara 1925. godine "Igre za društva i škole". Hrvatski košarkaški savez bio je do tada u sastavu Košarkaškog saveza Jugoslavije, a 17. 11. 1991. postao je samostalan savez. Članom Međunarodne košarkaške organizacije (FIBA) Hrvatski košarkaški savez postao je 19. 1. 1992. Predsjednik Hrvatskog košarkaškog saveza danas je gospodin Stojko Vranković. 1945. godine, 12. lipnja, osnovan je pod patronatom zdravstvenih radnika Zagreba Košarkaški klub "Slavija" sa ženskom i muškom ekipom, a 15. lipnja 1945. godine formirano je veliko sportsko društvo "Slavija" Zagreb s osam udruženih sportova. 1933. godine igrač Milan Kobali u dogovoru s igračima osmišljava novo ime za novu igru i dobiva hrvatski naziv košarka, a napisao je i hrvatski prijevod košarkaških pravila i to su prva košarkaška pravila u Hrvatskoj. U Zadru je košarkaška sekcija bila osnovana 1930. Nakon završetka II. svjetskog rata, u Splitu, Zadru, Zagrebu i Rijeci, u okviru tadašnjih fiskulturnih društava bile su osnovane košarkaške sekcije, koje su poslije, uz česte promjene naziva, prerasle u jake klubove. U idućih gotovo pedeset godina ti su klubovi ostali najuspješnijim hrvatskim košarkaškim klubovima (danas KK Split, KK Zadar i Cibona).²⁹

Hrvatski košarkaški savez (HKS), krovna je organizacija za košarku u Hrvatskoj. Utemeljen je 19. prosinca 1948. pod nazivom Košarkaški savez Hrvatske. Košarka je na Olimpijskim igrama od

²⁹ Pojava košarke u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33411> (20. 8. 2023.)

1936. godine, a 1992. godine profesionalcima je prvi put dozvoljen nastup. Te godine popularno nazvani *Dream Team* sastavljen od samih NBA zvijezda, ali i naš Hrvatski *Dream Team*. Na Olimpijskim igrama u Barceloni hrvatska reprezentacija odigrala je finalnu utakmicu s najjačom ekipom u povijesti košarke, s pravim *Dream Teamom*. Hrvatska je reprezentacija bila jedina koja je na tim Olimpijskim igrama pvela protiv američkih košarkaša, u jedanaestoj minuti rezultatom 25:23. Amerikanci su ipak slavili – 117:85. Bila je to najmanja razlika kojom su američki profesionalci porazili neku reprezentaciju na tom turniru. Dražen Petrović je na toj utakmici imao 24 poena, u usporedbi s Jordanom koji je imao 22. Olimpijsko košarkaško srebro iz Barcelone 1992. i utakmice u kojima su nas oduševljavali Dražen Petrović, Toni Kukoč, Dino Rađa, Stojko Vranković i drugi još danas su vrlo tražene. Za vrijeme Domovinskog rata, hrvatski *Dream Team* oduševio je ljubitelje košarke. Bolju promociju tada mlada država nije mogla poželjeti.³⁰

Hrvatska se može pohvaliti s tri člana *Hall of Fame* (Kuće slavnih) u Springfieldu – Krešimir Ćosić, Dražen Petrović, Mirko Novosel, a Toni Kukoč i Dino Rađa su koncem 2015. godine postali i potencijalni kandidati za kuću slavnih, te su u kasnijim godinama i oni postali članovi *Hall of Famea*. Hrvatska košarka ima entuzijizam, ali ima tendenciju pada. Neki od igrača kažu da se primjenjuju stare tehnike što ne prolazi dobro, ne prate se dovoljno trendovi, nove strategije i marketing košarke nije dovoljno dobar.

3.2. Potencijal košarkaških evenata za razvoj turizma Hrvatske

Košarkaška turistička scena u Hrvatskoj ne proživljava najsajjnije trenutke, a tomu najviše doprinosi nezainteresiranost vladajućih u državi odnosno politički i ekonomski faktori koji su ključna uloga u razvoju košarke. Hrvatska je zemlja s dugom košarkaškom tradicijom koja je proizvela mnoge talentirane košarkaše, koji su postali NBA igrači i ostvarili svjetske karijere. Unatoč tomu što košarkaški uvjeti za rad i razvoj nisu na adekvatnoj razini, entuzijizam, želja i predanost ljubitelja košarke i dalje je prisutan, što je jedan od najvažnijih razloga da Hrvatska ima potencijal za razvoj košarke u sportskom turizmu. Održavanje košarkaških *evenata* bi trebalo

³⁰ Nastupi košarkaške reprezentacije. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/sport/clanak/ovo-sigurno-niste-znali-o-hrvatskom-dream-teamu-iz-1992-20120712> (21. 8. 2023.)

probuditi interes ljudi te ćemo u nastavku rada opisati sportske događaje koji bi mogli ispuniti potencijal košarke u hrvatskom sportskom turizmu.

Kada govorimo o događaju, onda govorimo o okupljanju ljudi radi ostvarivanje neke svrhe. Ta svrha, motivacija za organizacijom nekog događaja zajedno s njegovom veličinom (broj sudionika, gledatelja, troškova, učinka, itd.), predstavlja najčešće korišten kriterij za njihovu klasifikaciju (Jones, 2014). Svakog dana se odvijaju različiti događaji diljem svijeta kao što su koncerti, festivali, konferencije, sportski događaji. Svrha organizacije sportskog događaja je jasna te ona podrazumijeva “okupljanja znatnog broja ljudi i aktivnosti zbog natjecanja“. Organizacija košarkaškog eventa zahtijeva pažljivo analiziranje, planiranje i provedbu projekta kako bi se osigurao i najmanji detalj.³¹

Ideja koju ćemo prvo predstaviti, a vjerujemo da može zaživjeti, međunarodni je zimski turnir u košarci u Zagrebu. Turnir će biti formiran kao natjecanje košarkaških ekipa koje će nastupiti “3 na 3“ na skraćenom terenu odnosno na polovici košarkaškog igrališta.³² Takav format košarkaškog natjecanja je noviji format natjecanja, te je službeno vođen i promoviran od strane FIBA-e, glavne svjetske košarkaške organizacije. Dovoljan podatak o ovom tipu natjecanja nam govori činjenica da je 2017. godine, košarka 3x3 (službeni naziv) dodana Olimpijskom programu. Smatramo da je ova prilika odlična za promociju košarke jer ovakav format podsjeća na uličnu košarku koja je većini bivših košarkaša bila baza za razvoj. Nadamo se da ćemo ovom promocijom potaknuti i novije naraštaje da se vrate na “ulice“ te da vide sport i društvo prije računala i tehnologije. Odabrali smo zimsko vrijeme održavanja ovog događaja iz razloga što bismo pokušali ukomponirati zimski turnir s adventom u Zagrebu, zbog kojeg dolaze mnogobrojni turisti i koji je nekoliko godina unazad, jedan od najljepših advenata u Europi. Što se lokacije tiče, organizacija turnira bi bila poželjna na lokaciji poput Doma sportova, a za finalni program natjecanja mislimo da bi idealan bio košarkaški centar Dražen Petrović, ovisno o tomu kolika je zastupljenost dvorana u tom vremenskom razdoblju.

U nastavku ćemo prikazati tablicu s pravilima igre koja vrijede prema FIBA-i.

³¹ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 100-102.

³² Novi sport vezan uz košarku. Dostupno na: <https://www.hks-cbf.hr/3x3/> (23. 8. 2023.)

Tablica 1. Pravila igre 3x3

Teren & lopta	Dimenzije terena 15m x 11m. Službena Wilson 3x3 lopta.
Ekipa	4 igrača. 3 + 1 zamjena.
Suci	1 ili 2
Zapisničari	1 ili 2
Time out	1 po ekipi, 30 sekundi.
Prvi posjed lopte	Bacanje novčića. Ekipa koja osvoji bacanje novčića može prepustiti posjed drugoj ekipi kako bi u slučaju produžetka imala prvi posjed.
Bodovanje & pobjednik	1 poen ili 2 poena , ukoliko postignuto iza linije 6,75m. Pobjeđuje ekipa koja prva zabije 21 poen . (U slučaju da ne dođe do produžetaka).
Trajanje igre	1 x 10 minuta. <i>Napomena: ukoliko nema semafora za mjerenje vremena, trajanje vremena za igru te broj poena za pobjedu odlučuje organizator.</i>
Produžeci	Pobjeđuje ekipa koja prva zabije 2 poena .
Trajanje napada	12 sekundi (u slučaju da nema semafora sudac odbrojava zadnjih 5 sekundi)
Slobodna bacanja u slučaju prekršaja na šutu	1 slobodno bacanje. 2 slobodna bacanja, u slučaju šuta iza linije 6,75m.
Bonus	6 timskih prekršaja
Timski prekršaji br. 7,8,9	2 slobodna bacanja
Timski prekršaji br. 10 +	2 slobodna bacanja + lopta
Tehnička pogreška	1 slobodno bacanje + lopta
Nesportska pogreška	2 slobodna bacanja + lopta
Posjed lopte kod postignutog poena	Lopta pripada ekipi koja je primila poen. Lopta se uzima ispod obruča te se mora voditi ili dodati iza linije 6,75m. Obrana se ne smije igrati u prostoru polukruga pri iznošenju lopte.
Mrtva lopta (dead ball)	Promjena posjeda lopte iza linije 6,75m.
Lopta nakon obrambenog skoka ili osvojene lopte	Lopta mora biti vođena ili dodana iza linije 6,75m
Podbacivanje lopte (jumpball)	Posjed lopte pripada obrambenoj ekipi
Izmjene igrača	Dopuštene samo za vrijeme prekida igre prije promjene posjeda lopte. Igrač može ući u igru tek kada njegov suigrač napusti teren s obje noge. Za izmjenu NE treba odobrenje suca ili zapisničkog stola.

Izvor: FIBA službena pravila. Dostupno na: <https://arhiva.hks-cbf.hr/media/8297/fiba-3x3-sluzbena-pravila-2017.pdf>

(24. 8. 2023.)

Sustav natjecanja bazirali bismo prema broju prijava ekipa, te bismo u finalni program pokušali organizirati utakmicu na kojoj bi nastupilo nekoliko najvećih imena hrvatske košarke kao što su

Dino Rađa, Toni Kukoč, Velimir Perasović, Stojko Vranković, Dražen Anzulović, Gordan Giriček te mlađa generacija, ukoliko bi im dozvolile klupske obveze, Roko Leni Ukić, Damir Markota, Rok Stipčević, Marko Tomas, Kruno Simon i ostali. Pobjednik te utakmice bi igrao s pobjednikom glavnog turnira. Gubitnik iz utakmice najvećih košarkaških imena u Hrvatskoj bi igrao s osvajačem trećeg mjesta glavnog turnira. Na taj način bismo pokušali potaknuti naša najveća košarkaška imena u Hrvatskoj da sudjeluju u ovom projektu te bi to za takvu vrstu sportskog događaja bila najveća reklama. Kroz dan bismo organizirali slikanje, nagradne igre, razne poklone kako bismo osigurali, uz natjecateljsku atmosferu, i zabavnu atmosferu. Uz to postoji opcija uvrštavanja natjecanja u zakucavanju (eng. *dunk contest*) ili odabir pojedinih gledatelja da gađaju koš iz veće udaljenosti za razne nagrade. Ovakav oblik zabavne atmosfere je često primjenjivan u američkom sportu, točnije NBA-u.³³ Tehnološki napredak posljednjih godina ćemo maksimalno iskoristiti, prvenstveno s korištenjem društvenih mreža kao što su Instagram, Facebook i TikTok preko kojih bi proširili informacije o sportskom događaju.

Prema Bartoluciju (1997), sportski marketing je društveni proces kojim pojedinci i društvo u cjelini, osebujnim pristupom i primjenom koncepcije marketinga u svim područjima sporta dobivaju ono što im je potrebno i što žele, a uz pomoć skupa aktivnosti kojima se putem tržišta razmjenjuju sportski proizvodi i usluge. Općenito je marketing u današnje vrijeme jedan od najjačih alata za stvaranje uspješne poslovne ideje te je potrebno staviti fokus na izradu reklamnog sadržaja koji bi kružio internetom. Isto tako, ne smijemo isključiti starije opcije oglašavanja kao što su izrade plakata i letaka. Taj reklamni sadržaj bi trebao probuditi košarkašku svijest u ljudima i na taj način pridobiti njihovu pažnju i povjerenje.

Dolazimo do glavnog dijela organizacije sportskog događaja, a to je financiranje i financijska konstrukcija. Troškovi su sastavni dio svakog financijskog plana, međutim novac i novčane nagrade će biti osnovno sredstvo za pridobivanje sportaša da se natječu, tako da je važno definirati fond novčanih nagrada koji će se dodijeliti najboljim ekipama. U osnovi postoje tri modela financiranja - kao što je model financiranja javnim ili privatnim sredstvima te mješoviti model financiranja. Skupine koje mogu sudjelovati u financiranju su Vlada, regionalna zajednica, grad te

³³ Zabava tijekom poluvremena na NBA utakmici. Dostupno na: <https://www.nba.com/watch/video/pistons-fans-wins-10000-from-half-court-shot?plsrc=nba&collection=top-trending-videos> (24. 8. 2023.)

privatni sektor (tvrtke i pojedinci). Svaki od tih subjekata ima svoje razloge zašto bi se uključio u financiranje nekog sportskog događaja, a najveći je razlog prihod odnosno dobit. Uz potporu Ministarstva sporta i turizma, Hrvatske turističke zajednice i dobrih sponzora, vjerujemo da bi mješoviti model bio idealno rješenje za organizaciju ovog sportskog događaja.³⁴

Pozitivna stvar je da se košarka igra cijelu godinu, pogotovo turniri 3 na 3 pa bismo htjeli stvoriti turnir na koji bi dolazila pretežito balkanska regija te na taj način postati jedinstven turnir u Hrvatskoj koji će se odvijati svake godine kao što se odvija i Kutija šibica³⁵ u nogometu. Za takav podvig treba vremena jer ništa se ne može izgraditi preko noći pa tako ni tradicija, stoga je važno pratiti trendove i želje turista i u skladu s tim održavati ovakav sportski događaj.

Slika 5. Utakmica 3 na 3

Izvor: Dostupno na: <https://www.fiba.basketball/3x3worldtour/2018/utsunomiya/news/top-5-reasons-to-watch-the-fiba-3x3-world-tour-utsunomiya-masters-2018> (25. 8. 2023.)

Pokušali smo podijeliti sportske događaje u dvije vremenske sezone, zimske i ljetne. Košarkaški turnir “3 na 3” smo vezali sa zimskim ugođajem i blagdanima, a novi potencijal, koji vidimo za

³⁴ Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika. Zagreb: Narodne novine, str. 109-110.

³⁵ Malonogometni turnir u Zagrebu. Kutija šibica sigurno najveći malonogometni turnir poseban je i stoga što je oduvijek bio „vlasništvo“ škvadre. Kutija je bila i ostala najveći izazov i priznanje „haklu kao najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu“.

razvoj košarke kao sportskog turizma, bit će održan ljeti i to u obliku košarkaškog kampa. Upoznati smo da postoje razni kampovi diljem Hrvatske kao što su *Basketball Camp Croatia*, Košarkaški kamp Krešimir Ćosić, Košarkaški kamp HKS-a i drugi. Takvi oblici košarkaških kampova daju veliku vrijednost za mlade sportaše zato što se, prije svega, aktivno bave sportom, upoznaju novu okolinu i društvo, educiraju se uz stručno sportsko osoblje te uz sport, s obzirom na to da je većina organiziranih kampova na primorju, imaju priliku posjetiti plaže i baviti se drugim sportskim aktivnostima na vodi. Uz sve prednosti koje pružaju navedeni košarkaški kampovi, još uvijek postoji prostor za napredak na još veću razinu.

Potaknuti idejom kako je u Zagrebu i Poreču 2012. godine održan nogometni kamp pod pokroviteljstvom slavnog nogometnog kluba Barcelone, mislimo da i košarka kao važan sport u Hrvatskoj ima priliku održati takav oblik košarkaškog kampa.³⁶ Za organizaciju takvog sportskog događaja važna je suradnja s jednim od velikih europskih košarkaških klubova koji bi sudjelovali u ovom projektu. Godišnji proračuni najvećih europskih košarkaških klubova kreću se od 10 do 45 milijuna eura pa vjerujemo da postoji model financiranja ovog projekta s njihove strane i sa strane hrvatskog javnog, privatnog ili mješovitog sektora. U korist nam ide činjenica da je Hrvatska stvorila nekoliko NBA igrača te mnogo europskih igrača te, uz ponudu prirodnih bogatstava odnosno turizma, pruža povoljne uvjete za formiranje takvog oblika košarkaškog kampa. Smatramo da bi lokacija održavanja kampa trebao biti Zadar. Prije svega, Zadar je grad košarke, a moderan sportski centar Višnjik ima sve moguće parametre odvijanja košarkaškog kampa. Najidealnije vrijeme odvijanja kampa bi trebao biti mjesec lipanj, što zbog školskih obveza mladih sportaša, što zbog turističke predsezona zbog koje bi bilo lakše osigurati smještaj sudionika u obližnjim hotelima. Na kamp bi se mogli prijaviti dječaci do 15 godina, a cijeli program kampa trajao bi od 7 do 10 dana.

³⁶ Barcelonin nogometni kamp. Dostupno na: www.vecernji.hr/sport/barcelonina-skola-nogometna-ponovno-u-hrvatskoj-413491 (24. 8. 2023.)

Slika 6. Primjer dnevnog programa košarkaškog kampa

Program:**8:00 – 9:00** – okupljanje**9:00 – 11:00** – trening**11:00 – 12:00** – pauza / obrok**12:00 – 13:30** – radionica (pravila košarke, povijest košarke, pravilna prehrana, upornost, obrazovanje, gost iznenađenja (poznati košarkaš)...) **13:30 – 15:00** – trening**15:00 – 16:00** – odlazak

Izvor: Kamp Krešimira Ćosića. Dostupno na: <https://www.kresimircosic.com/hr/kamp-2023/o-kampu/> (27. 8. 2023.)

Program i raspored kampa bi bio sličan programu kampa Krešimira Ćosića koji je naveden u tablici. Polaznicima kampa bi dan počeo okupljanjem i obrokom u hotelu gdje su smješteni, nakon toga odlaze na jutarnji trening. Slijedi odmor i popodnevni obrok te zatim edukacijski program koji bi sadržavao predavanja stručnog osoblja o košarci i sportskoj prehrani uz preporučavanje karijera raznih bivših profesionalnih košarkaša. U kasnijem terminu se odvija još jedan trening ili utakmica, nakon čega slijedi slobodno vrijeme za odmor i druženja, naravno uz nadzor trenera i drugih odgovornih osoba zaduženih za tu funkciju.

Glavni razlog zašto je ovaj košarkaški kamp različit od drugih jest format košarkaškog kampa za kojeg mislimo da ima potencijal za razvoj sportskog turizma. Ideja se bazira na tomu da na ovaj kamp stignu prijave naše djece, ali i djece iz različitih zemalja zbog mogućnosti da pobjednik košarkaškog kampa, ima priliku potpisati stipendijski ugovor s tim europskim klubom s kojim bi dogovorili suradnju. Priliku vidimo u tome jer je Hrvatska zemlja u kojoj vlada masovni turizam te bismo na ovaj način, organizacijom košarkaškog kampa, privukli svakog turista čije dijete želi sudjelovati u kampu. Nudi se još jedna mogućnost - da turist izabere Hrvatsku prije neke druge zemlje. Kamp prije svega treba biti zabavan i edukativan, a zatim natjecateljski orijentiran, a o pobjedniku bi odlučivali stručni treneri, koje bi odabrali organizatori.

Niti ovaj projekt ne može proći bez financijske konstrukcije. Naveli smo da najveći europski klubovi raspolažu s velikim godišnjim proračunom. Uz razna sponzorstva i hrvatski kapital mogla bi se stvoriti jedna lijepa košarkaška priča od koje bi imali korist i europski klub i Hrvatska kao sportska turistička zemlja.

U svakoj organizaciji novih događaja važno je izvršiti temeljitu analizu. Jedna od najpopularnijih analiza je SWOT (eng. *strengths, weaknesses, opportunities, threats*) analiza odnosno analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji. Pritom snage i slabosti proizlaze iz unutarnjeg okruženja i predstavljaju nešto na što pojedinac ili organizacija imaju utjecaj, dok prilike i prijetnje proizlaze iz vanjskog okruženja i nešto su na što nema izravnog utjecaja.³⁷

Slika 7. SWOT analiza košarke

Izvor: Samostalna izrada autora rada

³⁷ SWOT analiza. Dostupno na: <https://www.mev.hr/wp-content/uploads/2020/09/Sportski-marketing-2.-izdanje-skripta.pdf> (25. 8. 2023.)

4. GRAVEL BICIKLIZAM

Gravel biciklizam često opisuju kao životni stil. Gravel bicikl, bicikl nove generacije višenamjenski je bicikl, može se koristiti za više različitih dionica, ruta te površina. Netko tko želi uživati u nešto sporijoj vožnji te uživati u razgledavanju prirode, ovo je bicikl za takve osobe. Također, ako netko voli avanturističke vožnje, ovaj bicikl će vas oduševiti. Prednost gravel bicikla je ta što je prilagodljiv, organizacijski možete napraviti izlete sami za sebe jer gravel biciklizam još nema propisana pravila i jer se još ne uvrštava pod posebnu disciplinu sporta. Gravel disciplina ovisi o tržištu te zasićenosti. Tehnički je manje zahtjevan od brdskog biciklizma. Kombinira elemente cestovnog i brdskog biciklizma. Potražnja je nastala radi olakšanja ljudima koji se bave biciklizmom, kada su shvatili da bi im i financijski, a i što se tiče praktičnosti, gravel bicikl mogao koristiti. Namijenjen je za pokrivanje asfaltiranih dionica, ali i sposoban je za ugodan i dobar rad na neasfaltiranim cestama ili grubim terenima. Saznanje o gravel biciklu stiglo je iz SAD-a gdje je biciklizam neasfaltiranim cestama svakodnevnica zbog visokih troškova održavanja sekundarnih cesta. To je gurnulo puno umornih od vožnje uz rub cesta kraj gustog prometa na korištenje neasfaltiranih cesta. Ovi bicikli svestrani su za dugotrajne avanture.

Glavne značajke gravel biciklizma: široke gume koje pružaju bolje prianjanje na neravne površine, robusni okviri koji su izrađeni da izdrže udarce i vibracije, ručice za kočnice gdje većina gravel bicikla koristi disk kočnice koje pružaju bolju kontrolu zaustavljanja, geometrija okvira koja je opuštenija od cestovnih bicikla što pruža stabilnost i udobnost, dodatni priključci u kojem okviri gravel bicikla obično imaju priključke za montažu nosača za prtljagu i drugih dodataka. Bicikl koji je dizajniran tako da pokrije sve specifične segmente te da bude udoban. Zamislite ne previše neobičan okvir za cestovni bicikl, općenito udoban koji omogućava jako udobnu dugu uporabu. Sposobnost korištenja na blatnim terenima osigurano je kotačima koji su s promjerom najmanje 28", s unutarnjim kanalom koji omogućava ugradnju predimenzioniranih guma (čak i s gazištem od 40 mm). Okvir gravel bicikla podsjeća na ciklokros, ali njegova je geometrija manje prikladna za ekstremno natjecanje i bolji je izbor za veće udaljenosti. Cijevi su, dakle, manje vertikalne, stražnji trokut je duži, a prije svega, donji je nosač niži. Budući da (za razliku od onoga što se događa u kros stilu) s vašim gravel biciklom nećete naići na situaciju za

preskakanje prepreka, ovo rješenje je usvojeno kako bi bicikl dobio niže težište, što daje bolju stabilnost. Kočnice u gravel biciklu su strogo disk kočnice, na taj način podržavaju snažno i precizno kočenje, čak i u blatnim ili mokrim uvjetima.

Gravel bicikl nudi i odličnu, brzu i zabavnu vožnju i na asfaltiranim dionicama. Imajte na umu da nikada nećete dobiti performanse koje možete dobiti s cestovnim biciklom, ali sigurno ćete moći cijeniti njihovu više nego zadovoljavajuću brzinu po seoskim cestama ili glatkijim neasfaltiranim cestama, gdje cestovni bicikli imaju poteškoća s rupama i neravnim terenom. S obzirom na jako lošu cestovnu infrastrukturu kod nas, možda ćemo gravel bicikle u budućnosti sretati sve češće.³⁸

Slika 8. Gravel bicikl

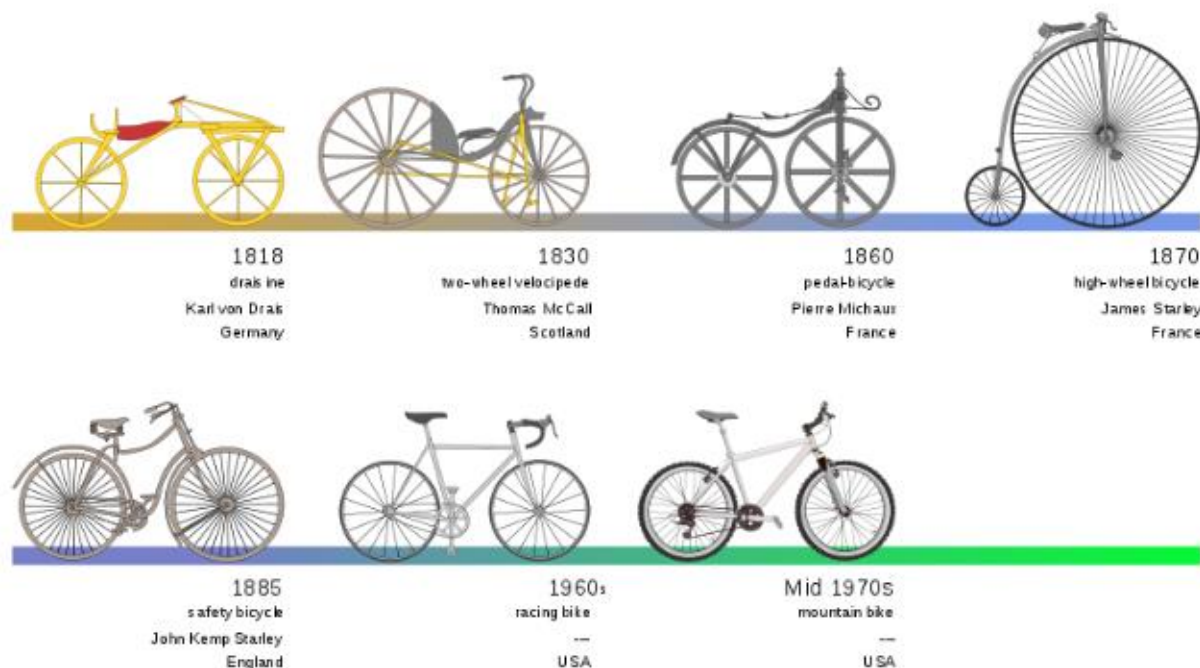
Izvor: Gravel bicikl. Dostupno na: <https://biker.hr/vijesti/sto-je-gravel-bicikl> (29. 8. 2023.)

³⁸ Gravel biciklizam. Dostupno na: <https://biker.hr/vijesti/sto-je-gravel-bicikl> (26. 8. 2023.)

4.1. Povijest biciklizma

Osoba koja se spominje kao prvi vozač bicikla je njemački barun Karl von Drais. On je 1817. godine izumio "stroj za hodanje" kako bi mu pomogao da brže obiđe kraljevske vrtove. Ovaj bicikl bio je u potpunosti izrađen od drveta, a sastojao se od dva kotača iste veličine u istoj liniji (od kojih je prvi bio upravljiv). Budući da nije imao pedale, vozač bi se jednostavno odgurivao nogama i "stroj za hodanje" bi išao naprijed. Danas je izložen u muzeju Paleis het Loo u Apeldoornu, Nizozemska.³⁹ Prvi bicikl s pedalama nazvan „Velocipede“ izumio je francuski kovač Ernest Michaux 1863. godine. Pedale su bile povezane s prednjim kotačem, a vozači su ih pokretali gore-dolje. Biciklizam kao sport postao je popularan tijekom 19. stoljeća, s prvim velikim cestovnim utrckama. Biciklizam je danas popularan na globalnoj razini, bilo kao sport, rekreacija ili način prijevoza.

Slika 9. Razvoj bicikla

Izvor: Dostupan na: <https://www.sport4pro.net/blog/sport-biciklizam/povijest-bicikla-69/> (3. 9. 2023.)

³⁹ Pojava bicikla. Dostupno na: <https://www.sport4pro.net/blog/sport-biciklizam/povijest-bicikla-69/> (26. 8. 2023.)

4.2. Biciklizam u Hrvatskoj

Prvo Hrvatsko društvo biciklista osnovano je u Zagrebu početkom 1885. godine. Hrvatska kao destinacija pruža raznolike mogućnosti za bicikliste svih vrsta. Zemlja koja nudi prekrasne raznolike krajolike, različite staze. Znamo da je bicikl glavno prijevozno sredstvo kad su u pitanju manji gradovi te sve više ljudi voli provoditi slobodno vrijeme na biciklu u prirodi. Bilo da se radi o profesionalnom biciklizmu, rekreacijskom ili amaterskom, biciklizam zadnjih godina ima tendenciju rasta. Jedan je od značajnijih segmenta turističke industrije. Hrvatska je postala domaćin raznih biciklističkih događaja, kao što su utrke i maratoni, koji privlače domaće i međunarodne sudionike.⁴⁰

U Hrvatskoj su se prvi bicikli pojavili oko 1878. godine, a zna se da su od četiri bicikla dva bila u varaždinskom kraju. Varaždin, često zvan i “grad bicikla“, rezultatima svojih biciklista-sportaša, radom svojih biciklističkih organizacija i tradicijom u tom sportu starijem od jednog stoljeća, zaista i zaslužuje taj epitet. Student Nikola Pečornik, za kojega se vjeruje da je prvi sportski biciklist u Varaždinu, upravo je uz njegovo ime vezana i prva utrka u varaždinskom kraju. Nikola Pečornik krenuo je iz Varaždina u Ivanec boreći se jedino s vremenom. Punih 80 minuta trebalo mu je da prevali 21 kilometar.

Prvi organizirani klub bio je “Varaždinski klub biciklista”, popularno i kraće VKB, osnovan 1894. godine kao jedan od prvih u Hrvatskoj, a djelovao je do 1940. godine. Te iste godine 5. travnja organizirana je i utrka “Hrvatskog sokola” od Zagreba do Varaždina”. Godinu dana kasnije Varaždin dobiva u Livadskoj ulici i pravo biciklističko trkalište. Tamo je održana jedna od prvih utrka na kojoj se prvi put mjerilo novim električnim satom. Varaždinsko trkalište je 1896. cementirano i tako obnovljeno otvorenom III. Međunarodnom utrkom u kojoj je sudjelovalo tridesetak biciklista iz Pariza, Budimpešte, Beča, Graza, Bratislave i Zagreba.

Varaždin je bio izuzetno plodno tlo za razvoj biciklističke djelatnosti. Početkom 20. stoljeća sportska aktivnost bila je nezamisliva bez biciklista, a 1907. godine bilježimo i jednu od prvih utrka

⁴⁰ Ljubić, S. (1965). 80 godina biciklističkog sporta u Hrvatskoj. Zagreb: Biciklistički savez Hrvatske : Sportska štampa.

žena. Tada nastaje društvo pod okriljem Sloga. Prvi svjetski rat prekinuo je biciklističku djelatnost, nastupa zakon zabrane nastupa biciklistima mlađima od 20 godina. Biciklističko društvo je nakon toga bilo reorganizirano i obnovljeno 1929. te ponovno starta prvi Varaždinac koji je prevezao prvu utrku kroz Hrvatsku i Sloveniju, Mato Pavličić.⁴¹

Osim toga, biciklizam se sve više promiče te potiče ljude na zdrav i održiv način rekreacije i sporta. Uvođenje gravel biciklizma kao popularne aktivnosti dodatno je proširilo ponudu te mogućnosti turizma u Hrvatskoj. S rastućim interesom za aktivni turizam, Hrvatska ima potencijal postati poznata destinacija za biciklizam. U korist joj idu prirodne hrvatske ljepote te kulturna bogatstva. Obalni gradovi poput Splita Zadra, i Pule nude širok izbor ruta uz pogled na obalu Jadranskog mora. Također, imamo otočki biciklizam u Hrvatskoj. Hrvatski otoci nude prekrasne rute za bicikliste, omogućujući istraživanje otočkih ljepota. (Brijuni, Mljet, Murter...) Turistički biciklizam odnosi se na manje gradove i regije te uz biciklizam omogućuje i razne obilaske kulturne atrakcije na biciklu. Planinske staze u unutrašnjosti Hrvatske poput Gorskog kotara, nacionalnog parka Plitvička jezera, pružaju malo izazovnije rute za sve one koji vole brdsku vožnju. U svakom slučaju, u Hrvatskoj će se naći rute za svakog, za sve vrste biciklizma te zadovoljiti sve potrebe. Hrvatska ima biciklističke saveze te udruge koje se bave promicanjem biciklizma, organizacijom događanja, utrka, edukacijom i lobiranjem za poboljšanje biciklističke infrastrukture, a neki od njih su:

- Hrvatski biciklistički savez HBS: Glavni je organizator biciklističkih utrka i događaja u Hrvatskoj. Savez također koordinira aktivnost i promicanje biciklističke kulture. Tomislav Zadro – predsjednik HBS
- Biciklistički savez Istarske županije: Organizacija koja promiče biciklizam u Istri uključujući organizaciju događaja, utrka, te poticanja biciklističkog turizma
- Biciklistički savez Zagrebačke Županije: Udruga koja se bavi promicanjem biciklizma na području Zagreba, uključujući organizaciju događaja, utrka te poticanja aktivnosti i edukacija.
- Biciklistički klubovi: Osim saveza, postoje i brojni biciklistički klubovi širom Hrvatske koji organiziraju različite aktivnosti poput rekreativnih vožnji, natjecanja i druženja. Ovi savezi rade na promicanju biciklizma i osvješćivanju o sigurnosti vožnje.

⁴¹ Herceg, I., Vukotić, I. (1981). Sport u Varaždinu. Varaždin: Savez za fizičku kulturu općine Varaždin, str. 26-29.

U svakom slučaju, razvijeno je puno sadržaja za bicikliste i Hrvatska polako, ali sigurno grabi prema popularizaciji te vrste turizma u Hrvatskoj. Stručnjaci koji analiziraju i razvijaju biciklizam kažu da je Hrvatska svojim geografskim i klimatskim položajem jedna od destinacija s najviše potencijala za razvoj biciklizma tijekom čitave godine. Shodno porastu broja turista na biciklima, raste i ponuda koju ti turisti mogu istražiti biciklirajući. Razvijene su i napravljene brojne biciklističke staze diljem Hrvatske kako bi biciklisti mogli istraživati prirodne i kulturne znamenitosti. Mnogi kapaciteti poput smještaja, zaklon bicikla, servis za bicikla, stanice za odmor prilagodili su svoju ponudu biciklistima. Uz našu prirodnu ljepotu i uvjete koje pruža Hrvatska, potrebna je samo volja i želja te odabir bicikla, biciklizma za uživanje i rekreaciju.

Vrste biciklizma u Hrvatskoj.⁴²

- cestovni: Naša zemlja nudi brojne ceste s prekrasnim pogledima na more, planine te različite pejzaže. Obala Dalmacije, Istra i Kvarner posebno su popularni za cestovne bicikliste. Organiziraju se i brojne utrke te događaji.
- brdski bicikl MTB: Biciklizam koji potječe iz Kalifornije. Planinski biciklizam je izuzetno popularan u Hrvatskoj zbog pristupačnosti staza i šuma pogodnih za vožnju. Nacionalni parkovi poput Plitvičkih jezera, Paklenice i Risnjaka nude različite staze za MTB entuzijaste.
- gravel biciklizam: Biciklizam pogodan za duže staze. Kažu da je kombinacija cestovnog biciklizma te planinskog biciklizma. Napravljeni za vožnju na različitim podlogama s obzirom na raznovrsne terene, od makadamskih cesta do staza uz prirodu. Sve je popularniji oblik biciklizma.
- BMX: Predstavlja ekstremni oblik biciklizma koji se fokusira na vožnju malih bicikla s manjim kotačima, često od 20 inča. BMX je popularan za izvođenje trikova te skokova tijekom vožnje. U Hrvatskoj postoji nekoliko skate parkova. Varaždinac Marin Ranteš ostvario je najbolji europski uspjeh vožnje BMX-a.
- rekreativni biciklizam: Opuštajući biciklizam, bez natjecateljskog duha, prakticira se radi uživanja i rekreacije. U Hrvatskoj je jako popularan. Postoje razne rute i za rekreativni biciklizam.

⁴² Vrste biciklizma. Dostupno na: <https://biciklisti.hr/bicikli/?fbclid=IwAR29em8N2Z7S-DQLV1-pdIkXyJwKZDVRDeglR-YoKfBxHKLKcfHCHB8HK1w> (29. 8. 2023.)

4.3. Gravel biciklizam u Hrvatskoj

Novi trend bicikla namijenjen da približi pojam ugodnog s korisnim te da olakša biciklistima pronalaženje gotovo svega u jednom biciklu. Prvi gravel *bike* pojavio se još 2012. No, tek je pandemija koronavirusom početkom 2020. godine drastično potaknula interes ljudi za ovom vrstom biciklizma. Jedna od organizacija gravel biciklizma postoji i u Međimurju pod nazivom “Ride Gravel”, točnije u Čakovcu koji nudi da se od obale Mure do obale Drave otkrije Međimurje na jedinstveni način od uobičajenih turističkih ruta. Oni ne nude iznajmljivanje bicikla, nego samo dogovorene ture, na koje možete doći svojim gravel biciklima (smatraju se svi oni koji imaju deblje gume od 33“ promjera). Problem gravel biciklizma u Hrvatskoj su za pojedine turiste prekratke ture jer im se ne isplati dolaziti na tako daleka mjesta, stoga su morali povezati ture sa Slovenijom pa čak i Italijom. Najbolji primjer nam je Mađarska gdje je gravel biciklizam puno razvikaniji zbog njihovih velikih šuma i većih dionica. Također, premalo slobodnog vremena smanjuje im količinu biciklista. Kad se radi o organizaciji Zagreba za vožnju gravel biciklom, kapacitet ljudi je do 100, što je i dalje premalo za Zagreb. Višak slobodnog vremena i manjak mogućnosti za uobičajenim druženjem motivirali su ljude na provođenje slobodnog vremena u prirodi, a vožnja biciklom nametnula se kao prirodan izbor. Sudeći po brojnim ljubiteljima ove vrste aktivnosti, zaključujemo kako bicikliranje na šljunku nije prolazan trend.⁴³

Postavlja se pitanje hoće li se u Hrvatskoj gravel bicikl probiti i zadržati na duže staze, hoće li ljudi prepoznati njegovu kvalitetu i prednost mogu li ovi bicikli opravdati njihovo uvođenje na tržište. Ova pitanja dolaze do podijeljenih odgovora, do gledanja na ovaj trend s različitih aspekta. Tu su i različita iskustva, vlastita razmišljanja te perspektive, ali za nekog tko se bavi biciklizmom ili točnije tko uživa u biciklizmu i vožnji u prirodi sigurno će prije birati ovaj bicikl.⁴⁴

⁴³ Ride gravel. Dostupno na: <https://ride-gravel.me/?fbclid=IwAR3vH91MYdztTFafRJkOhim9ySQqVxU2RZBwBiCnsG-F2k76cRGWEiH1pF0> (3. 9. 2023.)

⁴⁴ Trend gravel biciklizma. Dostupno na: <https://bikemagazin.info/gravel-bicikla-kratkotrajni-trend-ili-cemo-ih-gledati-jos-dugo/> (3. 9. 2023.)

4.4. Potencijal gravel biciklizma za razvoj turizma Hrvatske

Vidljiv potencijal koji bih iskoristila što se tiče gravel bicikla je predlaganje dionica, ruta, nešto poput biciklističkog vodiča, ali u mobilnoj aplikaciji. Predlaganje što posjetiti, kako stići do tamo, olakšavanje svih informacija, sve uz pomoć jedne aplikacije. Želimo razviti novu ideju u želji da potaknemo na upoznavanje “lijepe naše” kroz dobre turističke točke na drugačiji način, biciklom, i to biciklom koji je pogodan za različite dionice i duge vožnje, a koji je udoban tako da netko tko biciklira, može i upoznati različite krajeve i kulturu, od najstarijih termalnih toplica do baroknoga bisera Hrvatske, od dvoraca Doline Bednje do zagorskih neandertalaca, biciklom do raznolikih mjesta na Muri.

Zamisao je napraviti određene ture po Hrvatskoj, točnije ture po primorskoj Hrvatskoj te Istri. Već postojeće ture gravel biciklizma pokrivaju uglavnom kontinentalni dio, stoga bismo se više bazirali na primorski dio te organizirane ture na nekim otocima. Cilj je dogovoriti određena *Bike Friendly* odmorišta koja pružaju mogućnost jednog noćenja biciklistima te sigurnu prostoriju za bicikle. Budući da bismo ciljali primorje i Istru, dogovori za odmorišta bi nam bili lanac hotela Valmare koji bi nam pomogli u organizaciji. Također, u cilju je dogovoriti suradnju s biciklističkim kućama. Gravel biciklizam omogućuje istraživanje tijekom vožnje, istraživanje različitih puteva, ruta što nam pruža odličan način za povezivanje s prirodom. U opciju dolaze natjecanja, izleti, kampiranje. Sve je više onih koji su zainteresirani za zdrav način života, pa je i sve veća uloga koja vožnja bicikla kao aktivan oblik provođenja slobodnog vremena, može imati u odabiru takvog životnog stila. Znamo da je suvremena tehnologija počela prevladavati, nije ni to loše kada se može dobro iskoristiti te olakšati turistima, a i nama domaćima.

Hrvatska nudi velik izbor zanimljivih i pejzažno lijepih ruta po županijskim i lokalnim, manje prometnim cestovnim prometnicama, riječnim nasipima i šumskim cestama, no njihova uređenost i označavanje variraju od regije do regije, tj. od županije do županije, nekada i grada ili općine. Novi Pravilnik o biciklističkoj infrastrukturi (NN br. 28/2016) definira osnovne pojmove kategorija biciklističkih prometnica u Hrvatskoj.

Potencijal koji vidimo u gravel biciklizmu bismo povezali s aplikacijom koja funkcionira kao biciklistički vodič pod nazivom aplikacija BIKER AP. BIKER AP zastupljena je Primorska Hrvatska, Unutrašnjost Istre te otoci poput Brijuna, Murtera, Mljeta s odabраних 10 ruta. Biker Ap ima prijedloge za netaknutu prirodu gdje su manje gužve, te gdje masovni turizam ne prevladava za bicikliste kojima je prioritet samo bicikliranje. Mljet i Brijuni odlična su destinacija za gravel biciklizam, uživanje u prirodnoj ljepoti gdje se mogu na duže rute zaputiti istražiti otoke te njihove specifičnosti. Sami Brijuni imaju većinom asfaltirane staze te bismo ih predložili za neku laganiju, manje zahtjevnu vožnju. Osim prirodne ljepote, netaknutih plaža, za istraživanje možete odabrati safari, floru i faunu te kulturne ostavštine Josipa Broza Tita. Iako imaju dostupna vozila poput bicikla te golf autića, svake godine im u turističkoj sezoni pokoji bicikl uzmanjka, mogućnost dolaska sa svojim biciklom na Brijune je isto prednost jer, ako već ne biste ostvarili suradnju s Brijunima, mogli biste prevoziti svoje gravel bicikle. Dok Mljet obiluje makadamskim poljskim putevima do asfaltiranih, idealan je za planinski biciklizam, raznolikost je što svatko može pronaći stazu za sebe. U biker aplikaciji Mljet bi se svrstao pod nešto zahtjevniju vožnju, rutu. Što se tiče još nekih prijedloga ruta, naglasila bih rutu Šibenik- Murter. Šibenik je sam po sebi brdovit te zahtjevniji za bicikliste željne avanture, no nudi božanstven sadržaj. Od predivnog grada stare jezgre, katedrale, predivnih plaža vožnjom putem magistrale koje imaju odvojene trake za bicikliste, no za manje gužve ima i dio koji nije prometan. Ne možemo spomenuti Šibenik bez da spomenemo igralište Dražena Petrovića koje je nezaobilazno stajalište za turiste. U blizini je i kafić posvećen Draženu te njegova kuća s dresovima i slikama. Iz Šibenika je najbolje se zaputiti na predivan Murter, otok koji ima mogućnost dolaska na njega biciklom zbog mosta koji se spušta te spaja kopno i otok. Murter je u zadnjih pet godina doživio masovni turizam, no još uvijek važi za jednu od najljepših plaža, a bome i biciklističkih staza. Također, ima rute koje spajaju prirodne, ali i kulturne ljepote koje se mogu vidjeti tijekom vožnje bicikla. Ruta unutrašnjost Istre jedna od najljepših ruta ili, kako neki kažu, naša mala Italija, ima predivne srednjovjekovne gradiće, konobe, vinske ceste, netaknutu prirodu, maslinike te je najljepša za istražiti u predsezoni. Znamo kako je biciklizam u Italiji poznat te da bi ova tura privukla i njih kao turiste jer već imaju zabilježenu posjećenost te vožnju bicikla u Istri. Od Novigrada, Brtonigle, Motovuna, Buja, Livada te Oprtalja i izvornih okusa istarskog sela poput tartufa. I degustacija vina sigurno će se svidjeti mnogima. U vodiču su uvrštene rute, tako da smo najprije označili županije koje smatramo najzanimljivijima i najprivlačnijima za vožnju bicikla. Uvrstili smo one neoznačene, ali privlačne biciklističke rute

koje su popraćene određenim promotivnim materijalima. Svaka ruta opisana je po standardnom obrascu i sadržava:

1. duljinu
2. ukupni uspon
3. zahtjevnost i težinu vožnje (rangirana oznakom od 1/5 , lagana, srednje teška, teška, i vrlo teška)
4. označenost rute signalizacijom
5. početak i završetak (kružna ili jednosmjerna)
6. vrstu podloge (asfalt ili makadam)
7. očekivano trajanje vožnje (poludnevna, cjelodnevna ili višednevna)
8. naselja ili kontrolne točke (s kilometražom na kojoj se pojedino naselje nalazi na ruti)
9. zanimljivost izleta (što vidjeti, posjetiti, preporuke gdje jesti)
10. mogućnost smještaja (očekivana suradnja)
11. skretanja i poveznice (sugerirana važnija mjesta do kojih se može skrenuti s rute ili gdje se vožnja može skratiti)
12. dolazak na rutu (vlakom ili automobilom)
13. turističke informacije (korisne i relevantne internetske, prijedlozi što vidjeti, posjetiti)
14. kartu biciklističke rute s kratkim tehničkim opisom
15. tekst rute te okvire s izdvojenim zanimljivostima s nje (kategorizirani usponi: od najlakših preko srednje teških i strmih uspona do najtežih i najstrmijih.⁴⁵

U nastavku ćemo prikazati SWOT analizu i za gravel biciklizam.

⁴⁵ Vrečar Mišćin, L., Rigo, R. (2017). Biciklistički vodič, Središnja Hrvatska, Slavonija, Baranja i zapadni Srijem. Zagreb: Mozaik knjiga.

Slika 10. SWOT analiza gravel biciklizma

Izvor: samostalna izrada autora rada

5. PROVEDENO ISTRAŽIVANJE

Cilj ove ankete bio je ispitati koliko je prisutnih sportaša te koliko im je bitan sportski sadržaj u turističkim destinacijama, odmoristima. Nadalje, ispituje se i poznavanje košarke i gravel biciklizma, te čime bismo se prije bavili od tih dvaju sporta. Analizirali su se i njihovi stavovi o tome je li marketing prvobitan, te ovisi li popularnost sporta u uspjesima sportaša.

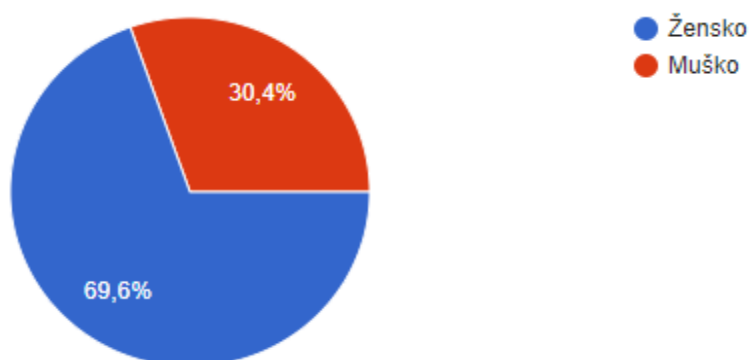
Za potrebe istraživanja, u ovom završnom radu korišten je anketni upitnik. Anketni upitnik sastavljen je od 17 kratkih pitanja na temu „Potencijal košarke i gravel biciklizma za razvoj hrvatskog turizma“. Prvi dio sastavljen je od općih pitanja kao što su dob, spol, vrsta sporta kojim se bave. Drugi dio anketnog upitnika je iznošenje svojih stavova te iskustva.

Istraživanje je započelo 27. kolovoza 2023. te je trajalo do 6. rujna. 2023. U istraživanju je sudjelovalo 102 ispitanika. Podaci su prikupljeni putem anketnog upitnika na Google Forms. Ciljana skupina su bili svi sportaši jer smo gledali na mlade kao natjecatelje te starije kao gledatelje.

Rezultati istraživanja

Od ukupno 102 ispitanika, u anketnom upitniku sudjelovalo je 69,6 % ženske populacije te 30,4 % muške populacije. Rezultati istraživanja prikazani su u grafovima.

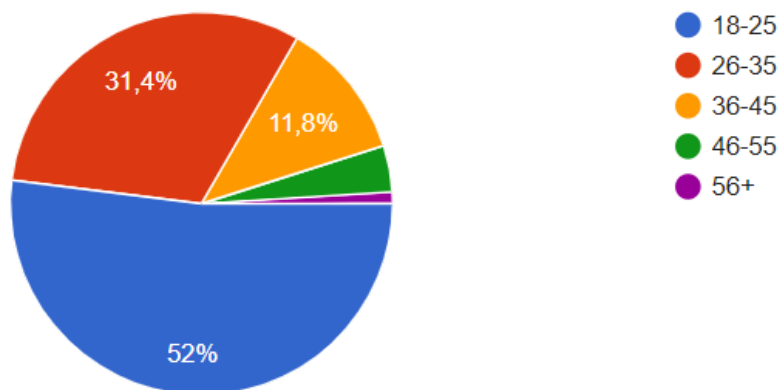
Graf 1. Struktura ispitanika po spolu

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz grafikona koji prikazuje starosnu dob, možemo vidjeti da najveći dio ispitanika ima između 18 i 25 godina, točnije njih 52 %. Zatim, 31,4 % ispitanika ima između 26-35 godina. Ispitanika koji imaju 46+ godina svega je 3,9 %.

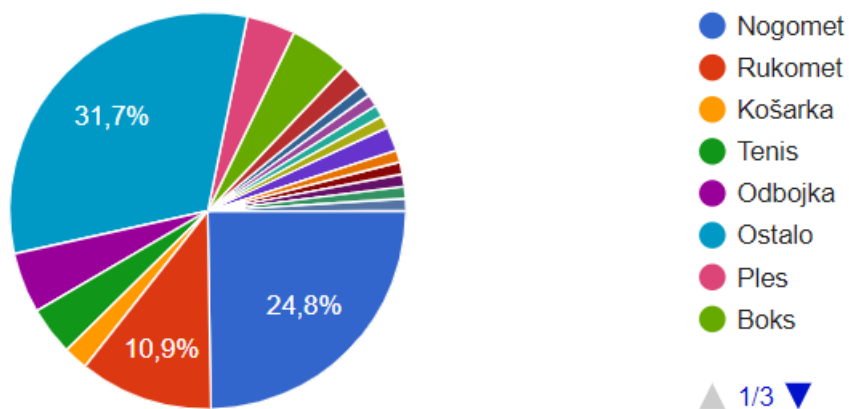
Graf 2. Starosna dob ispitanika

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz ovog grafa možemo vidjeti da se najviše ispitanika bavi nogometom te rukometom. Od ostalih sportova odbojka ulazi u 5 %, tenis u 4 %, košarka u 2 %, dok pod ostale vrste sporta ulazi 31,7 %.

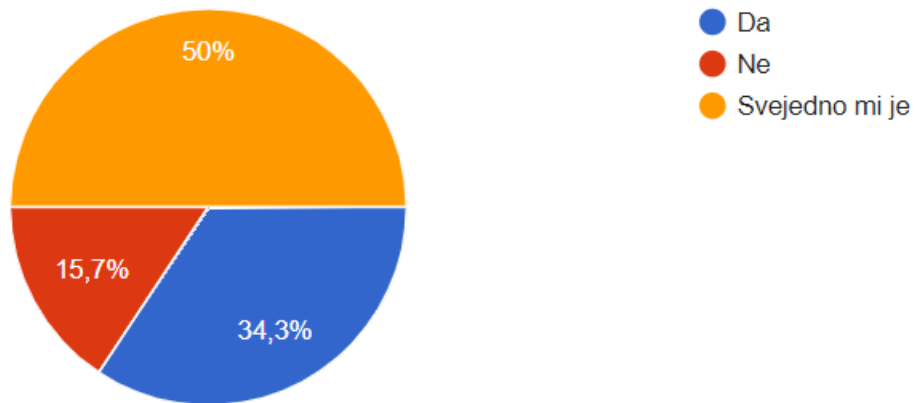
Graf 3. Vrsta sporta kojim se bavite

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz ovog grafa 34,3 % ciljano biraju odmorista sa sportskim sadržajem, dok je 50 % ispitanika svejedno.

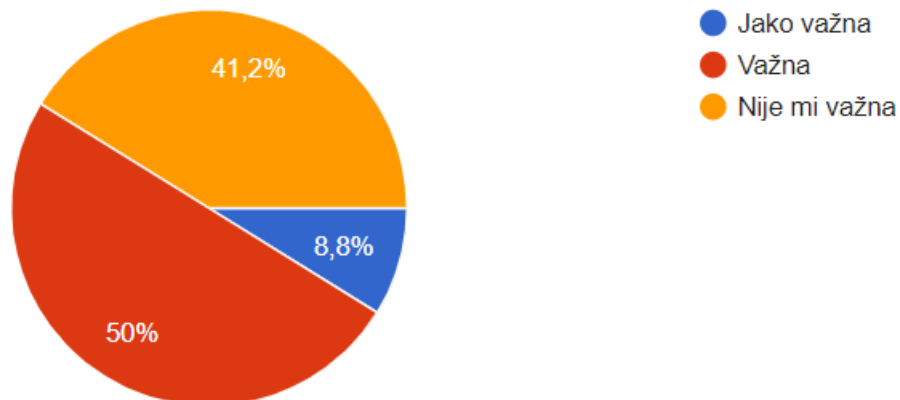
Graf 4. Prikaz prakse ispitanika biranja sa sportskim sadržajem

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Ovaj graf opisuje koliko je ispitanicima važna sportska aktivnost tijekom odmora. Grafom prevladava važnost sportske aktivnosti.

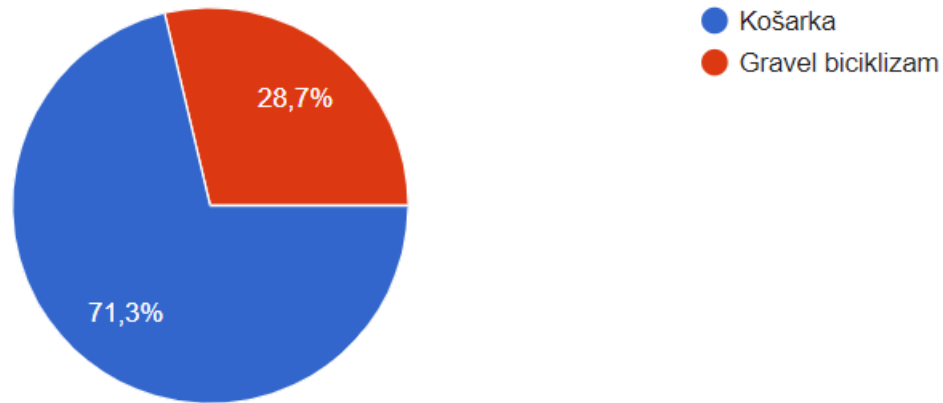
Graf 5. Važnost sportske aktivnosti na odmoru

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Ovaj graf prikazuje da su ispitanici više informirani o samoj košarci, dok je manji broj ljudi informiran o gravel biciklizmu.

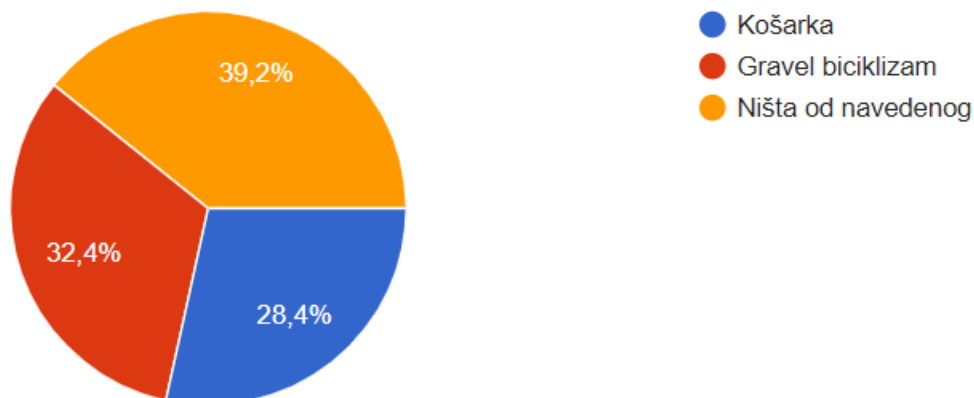
Graf 6. Informiranost ispitanika o košarci i gravel biciklizmu

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz grafikona vidimo da bi se više ljudi okušalo u gravel biciklizmu 32,4 %, dok je košarka 39,2 %. 28,4 % ispitanika ne bi potrošilo svoje slobodno vrijeme, niti na košarku, niti na gravel biciklizam.

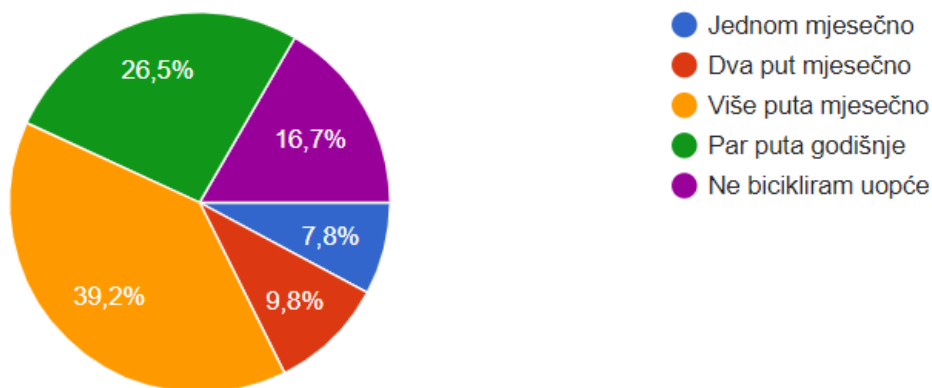
Graf 7. Slobodno vrijeme za košarku ili gravel biciklizam

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz ovog grafa možemo vidjeti pozitivne rezultate 39,2 % ispitanika biciklira više mjesečno dok 16,7 % ne biciklira uopće.

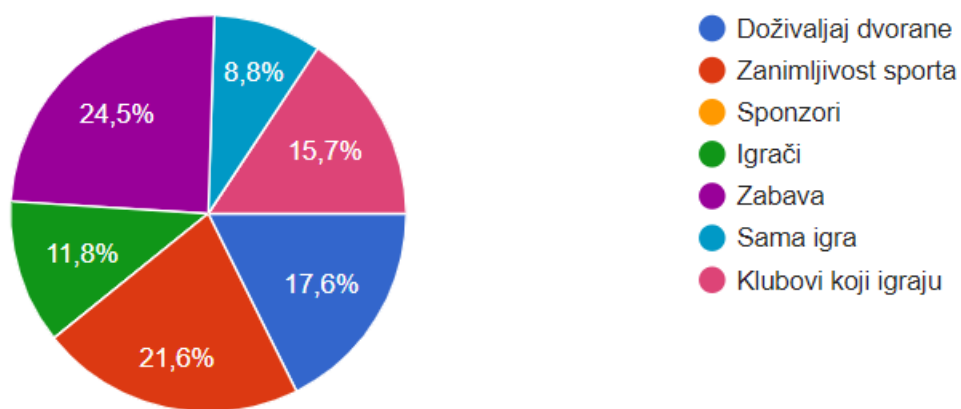
Graf 8. Prikazuje učestalost bicikliranja kod ispitanika

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz ovog grafa vidljivo vodi samo zabava 24,5 % , zatim zanimljivost sporta 21,6 % , doživljaj dvorane koji je 17,6 % , dok sama igra tek 8,8 % .

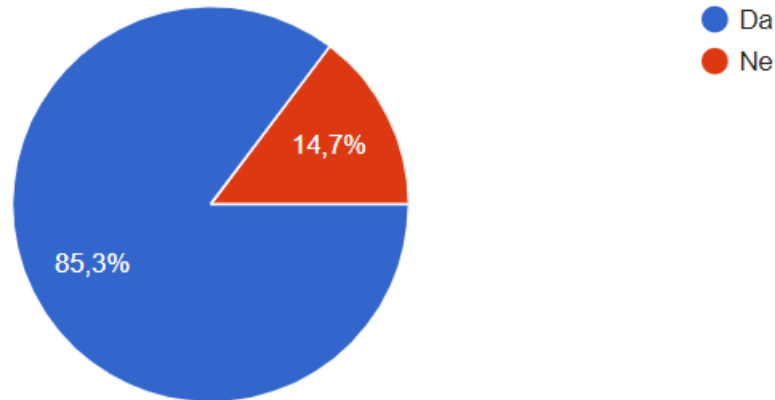
Graf 8. prikazuje što bi najviše privuklo na košarkašku utakmicu

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Vrlo jasan stav većine (85,3 % ispitanika) jest taj da smatra da popularnost nekog sporta ovisi o uspjesima njegovih sportaša.

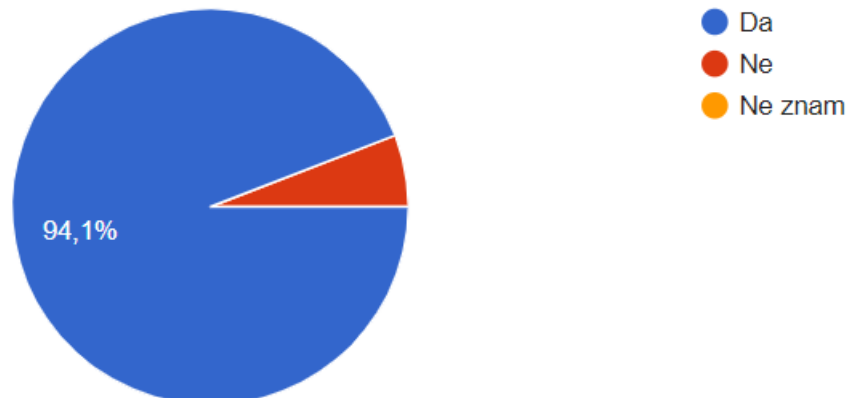
Graf 9. Prikazuje zavisnost popularnosti sporta zbog uspjeha sportaša

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

Iz ovog grafa možemo vidjeti suglasnost većine - 94,1 % ispitanika se slaže da je sponzorstvo ključni kotač za marketing.

Graf 10. Jesu li sponzori ključni za marketing sporta

Izvor: podaci dobiveni istraživanjem

6. ZAKLJUČAK

Temeljem ovog rada možemo zaključiti da su sport i turizam međuovisni te ključni za Hrvatsku i njezin razvoj. Svaka zemlja može razvijati određenu sportsku rekreacijsku ponudu. O tomu koju vrstu ponuditi ovisi o zemlji i o biološkoj raznolikosti, a po pitanju toga je Hrvatska odlična. Prirodni resursi su ključni za razvoj ponude i za turiste. Različiti su motivi odabira destinacije jer je svatko od nas individualan, te postoji pasivni ili aktivni odmor, no treba imati opcije za sve. Sve više se bira kvaliteta destinacije kao i sadržaj destinacije, a jedan od ključnih sadržaja je upravo sportski sadržaj. O kvaliteti ovise cijena i profit, stoga kvaliteta mora biti nula grešaka, te dati turistima i više nego što su očekivali. Dolaskom takozvane elite turista u našu zemlju potrebno je pratiti što je aktualno vani od sportskih sadržaja te uvoditi to i kod nas, a tu se javlja primjer gravel biciklizma. Problem u Hrvatskoj je sportski sadržaj povezan s turizmom koji nam nedostaje! Zato se tu naziru vidljivi sportski potencijali koji se mogu ukomponirati s turizmom. Također, iskorištenost naših terena i dvorana je okvirno 3 do 4 mjeseca, zbog čega treba ulagati u infrastrukture koje bi se koristile tokom cijele godine. Za provedbu takvih ideja potrebna su veća financijska ulaganja te bi država trebala izdvajati više sredstva za razvoj sporta u Hrvatskoj. Naime, istraživanjem u ovom radu dolazimo do dvije bitne stavke. Stavka jedan, biti viđen. Sport se može gledati na dva načina: ili se bavite sportom, uživate u rekreaciji te ste strastveni navijač, ili želite biti viđeni dolaskom na utakmice. Druga stavka je ta da popularnost sporta ovisi o samim uspjesima igrača tog sporta što pokazuje i statistika da nakon neke osvojene medalje, vidimo odskok upisa u taj određeni sport.

7. LITERATURA

Knjige:

1. Bartoluci, M. (1997). *Ekonomika i menadžment sporta*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti : Fakultet za fizičku kulturu u Zagrebu.
2. Bartoluci, M. i suradnici (2004). *Menadžment u sportu i turizmu*. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta : Ekonomski fakultet.
3. Bartoluci, M., Čavlek, N. (1998). *Turizam i sport*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu : Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu : Zagrebački velesajam.
4. Bartoluci, M., Škorić S., Andrijašević M. i suradnici (2021). *Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika*. Zagreb: Narodne novine.
5. Gillet, B. (1970). *Povijest sporta*. Zagreb: Matica hrvatska.
6. Herceg, I., Vukotić, I. (1981). *Sport u Varaždinu*. Varaždin: Savez za fizičku kulturu općine Varaždin.
7. Ljubić, S. (1965). *80 godina biciklističkog sporta u Hrvatskoj*. Zagreb: Biciklistički savez Hrvatske : Sportska Štampa.
8. Mills, S., Mills, H. (2002). *Brdski biciklizam*. Zagreb: Znanje d.d.
9. Novak, I. (2006). *Sportski marketing i industrija sporta*. Zagreb: Maling.
10. Vrećar Mišćin, L., Rigo, R. (2017). *Biciklistički vodič, Središnja Hrvatska, Slavonija, Baranja i zapadni Srijem*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Članak u časopisu:

1. Cohen, E. (1974). Who is a Tourist? "A Conceptual Clarification". *Sociological Review*, Vol 22 No 4, 1974. str. 48-68. Dostupno na:
<https://mudrac.ffzg.hr/~dpolsek/sociologija%20turizma/cohen%20ko%20je%20turist1.pdf> (15. 8. 2023.)

Članci objavljeni na internetu:

1. Dobrota, A. (2023). Sportski turizam - zašto se o njemu toliko priča? Dostupno na:
<https://www.cimerfraj.hr/ideje/sportski-turizam> (17. 8. 2023.)

2. Kermeci, R. (2017). POVIJEST KOŠARKE. Dostupno na: <https://www.sportilus.com/sportopedia/povijest-kosarke/> (19. 8. 2023.)
3. Kesar, O. (2012). Sportski turizam. Dostupno na: <https://www.scribd.com/doc/296162930/Sportski-turizam> (15. 8. 2023.)
4. Livajić, P. (2020). NA DANAŠNJI DAN: Prva košarkaška utakmica! Dostupno na: <https://www.narodni-list.hr/posts/775995007> (19. 8. 2023.)
5. Radičević, V., (2012). Ovo sigurno niste znali o hrvatskom Dream Teamu iz 1992. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/sport/clanak/ovo-sigurno-niste-znali-o-hrvatskom-dream-teamu-iz-1992-20120712> (21. 8. 2023.)
6. Večernji list (2012). Barcelonina škola nogometa ponovno u Hrvatskoj! Dostupno na: www.vecernji.hr/sport/barcelonina-skola-nogometa-ponovno-u-hrvatskoj-413491 (24. 8. 2023.)

Web stranice:

1. Biciklistička utrka u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://crorace.com/o-utrci/> (17. 8. 2023.)
2. Definicija sportskog turizma prema Piggeassou. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/237890> (15. 8. 2023.)
3. Definicija svjetske turističke organizacije. Dostupno na: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (15. 8. 2023.)
4. Gravel biciklizam. Dostupno na: <https://biker.hr/vijesti/sto-je-gravel-bicikl> (26. 8. 2023.)
5. Kontinentalna destinacija za pripreme sportaša. Dostupno na: <https://www.nk-polet-smnm.hr/index.php/klub/novosti/1649-steven-gerrard-i-fc-al-etifaq-na-pripremama-u-svetom-martinu-na-muri-2> (18. 8. 2023.)
6. Nogometne pripreme u Medulinu i Arena Cup. Dostupno na: <https://www.arenahotels.com/hr/eventi/arena-cup> (18. 8. 2023.)
7. Novi sport vezan uz košarku. Dostupno na: <https://www.hks-cbf.hr/3x3/> (23. 8. 2023.)
8. Planinarenje Highlander. Dostupno na: <https://croatia.hr/hr-hr/outdoor-i-aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje/highlander> (17. 8. 2023.)
9. Pojava bicikla. Dostupno na: <https://www.sport4pro.net/blog/sport-biciklizam/povijest-bicikla-69/> (26. 8. 2023.)

10. Pojava košarke u Hrvatskoj. Dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33411> (20. 8. 2023.)
11. Popularnost biciklističkih ruta. Dostupno na:
https://www.visitmedimurje.com/media/brosure/murska_biciklisticka_staza.pdf (17. 8. 2023.)
12. Ride gravel. Dostupno na: <https://ride-gravel.me/?fbclid=IwAR3vH91MYdztTFafRjKOhim9ySQqVxU2RZBwBiCnsG-F2k76cRGWEiH1pF0> (3. 9. 2023.)
13. Snježna kraljica. Dostupno na: <https://snowqueentrophy.com/o-nama/> (17. 8. 2023.)
14. Sokolarstvo. Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_sokol (15. 8. 2023.)
15. SWOT analiza. Dostupno na: <https://www.mev.hr/wp-content/uploads/2020/09/Sportski-marketing-2.-izdanje-skripta.pdf> (25. 8. 2023.)
16. Teniski turnir Croatia Open Umag. Dostupno na:
<https://www.croatiaopen.hr/hr/turnir/povijest-turnira/> (17. 8. 2023.)
17. Trend gravel biciklizma. Dostupno na: <https://bikemagazin.info/gravel-bicikla-kratkotrajni-trend-ili-cemo-ih-gledati-jos-dugo/> (3. 9. 2023.)
18. Utrka za one koji ne mogu. Dostupno na: <https://ezadar.net.hr/sport/4346917/jos-tjedan-dana-do-starta-wings-for-life-world-run-utrke/> (17. 8. 2023.)
19. Vrste biciklizma. Dostupno na: <https://biciklisti.hr/bicikli/?fbclid=IwAR29em8N2Z7S-DQLV1-pdIkXyJwKZDVRDeglR-YoKfBxHKLKcfHCHB8HK1w> (29. 8. 2023.)
20. Zabava tijekom poluvremena na NBA utakmici. Dostupno na:
<https://www.nba.com/watch/video/pistons-fan-wins-10000-from-half-court-shot?plsrc=nba&collection=top-trending-videos> (24. 8. 2023.)

POPIS ILUSTRACIJA

Popis slika:

Slika 1. Sport i turizam	5
Slika 2. Hrvatska gimnastičarska reprezentacija	10
Slika 3. Dolasci turista u milijunima od 1954. do 2017. godine	12
Slika 4. Sport kao motiv putovanja u 1997. i 2017. godini	15
Slika 5. Utakmica 3 na 3	26
Slika 6. Primjer dnevnog programa košarkaškog kampa	28
Slika 7. SWOT analiza košarke	29
Slika 8. Gravel bicikl	31
Slika 9. Razvoj bicikla	32
Slika 10. SWOT analiza gravel biciklizma	40

Popis tablica:

Tablica 1. Pravila igre 3x3	24
-----------------------------	----

Popis grafova:

Graf 1. Struktura ispitanika po spolu	41
Graf 2. Starosna dob ispitanika	42
Graf 3. Vrsta sporta kojim se bavite	42
Graf 4. Prikaz prakse ispitanika biranja sa sportskim sadržajem	43
Graf 5. Važnost sportske aktivnosti na odmoru	43
Graf 6. Informiranost ispitanika o košarci i gravel biciklizmu	44
Graf 7. Slobodno vrijeme za košarku ili gravel biciklizam	44
Graf 8. Prikazuje učestalost bicikliranja kod ispitanika	45
Graf 9. Prikazuje zavisnost popularnosti sporta zbog uspjeha sportaša	46
Graf 10. Jesu li sponzori ključni za marketing sporta	46